

Ma = rahwa

Kalender

ehf

Täht-ramat

1857

Ajjastaja päle, pärran

Jssanda Jesuse Kristuse

sündimist.

Sel ajjastajal om **365** päiwa.

Einundzwanzigster Jahrgang.

Bearbeitet von der gelehrten Estnischen Gesellschaft.

Der Druck dieses nur in von Hisseegouvernements abzusehendem
Kalenders wird unter der Bedingung gestattet, daß nach Beendigung
desselben der Abgetheilten in Dorpat die vorschristmäßige
Anzahl Exemplare zugesandt werden.

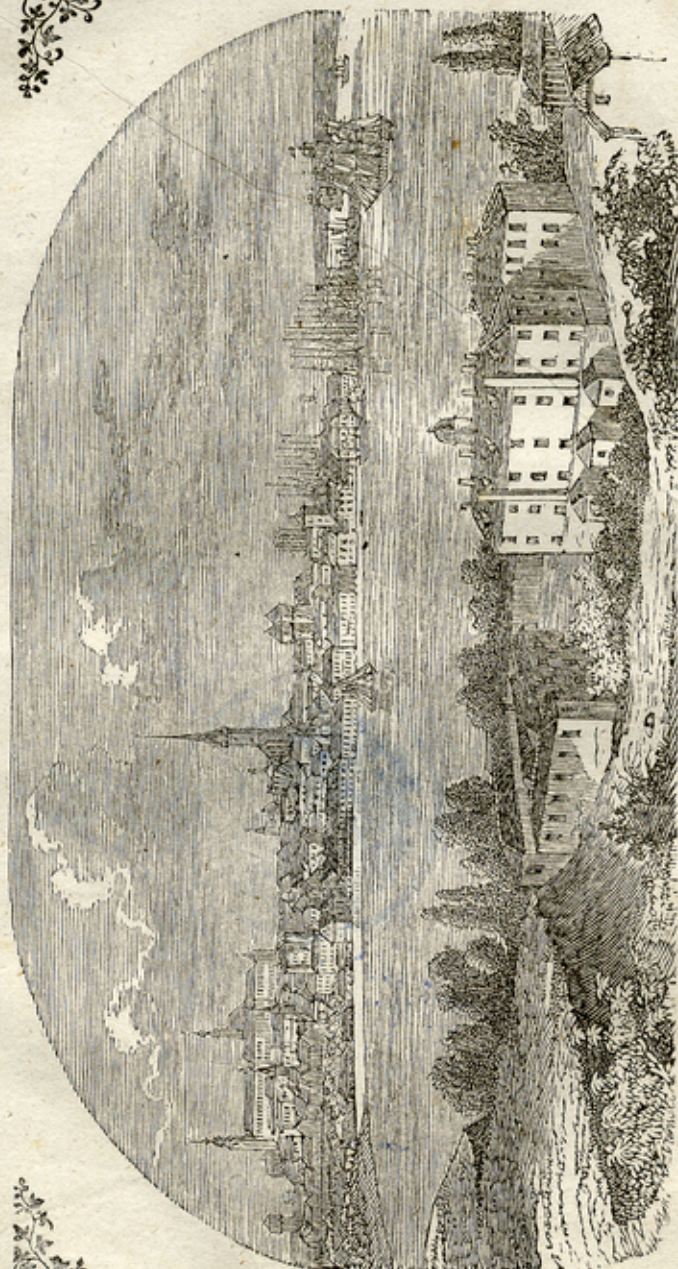
Dorpat, d. 6. October 1856.
(Nr. 138.)

Abgestempelt Sensor de la Croix.

Tartun,

trükkitu ja müüwa H. Laakmanni man.

Masfap feüdetu **10** kopp. hõbb.

Tallina = linn.

Mõn ne sündinu asja mäletus ja arv.

	Ajastaiga.
Maailma loomisest arwatas	5606
Jesanda Jesuse Kristuse sündimisest	1857
Tartolina eddimätest ehitamisest	827
Rui ristiusk Viivlandimale tulli	671
Vutteruse õige usu üleswõtmisest	340
Rui Vutteruse õige usu üleswõtmise Viivlandi- male tulli	335
Rui Peterburilina nakkati ehitama	154
Rui meie ma Wennerigi wallitsuse alla sai	147
Wõrrolina ehitamisest	72
Meie Keisri-herra Aleksandri Nikolajewitsi sünd.	39
Tarto surekoli säedmisest	55
Rui Pranzus Bennemale tulli nink pallanu Moskwa- linast wäljaleti.	45
Rui Viivlandimaal-prius kulutati	38
Rui meie armolik Keisri-her Alexander Niko- lajewits nakkas wallitsema	2
Rui se pärramene suur hengekirjutus meie maal olli	3
Rui Jummalas-orjust ferrifun wastse ferrifosäeduse pärra nakkati pidama	23

Kalendri-tähte selletus.

● noor ku.	n. nädal.
● eddimäne werand.	f. fel
● täüs ku.	m. eht minn. minnuti.
● pärramene werand.	p. pühapäiw.
	p. pärrast, päiw, pühha.
	homm.eht h.hommungul.
	ööd. öödangul.
	ös. ösel.
	e. f. enne festpäiwa.
	p. f. päle festpäiwa.
	festp. festpäiwal.

Kais ristikest (**) nädalapäiwa arwonumri een täh-
hendawa, et om ferrifos wai Krono-pühha, mes ferrifun
pühhendetas; üts ainus (*) tähhendap, et om mäletuse
päiw, mes ferrifun ei pühhendeta, ent mil kophut nink
koli ei pöla.

Wastse = ajastaja laul.

Wiis. Kikkem Jesandat fik häste.

Togem littust Jummalale, Laulgem Tälle :; römoga Rui me ello Jesandale, Ke meid kaitõnu :; armoga. Temma om meid raßel ajal, Mödalännul ajastajal Tahtnu ülespidada, Hädda päiwi lühhenda. Temma om meid :; hõl- man kandnu, Meile kallist rahho andnu, Wõt me sõand jahhutada, Meie kaibust :; waigistada.	Omme kange kilbiga ; Murd sis surma :; noli- rauda, Nink heit kinni temma hauda, Et se es wõdi ennamb neelda, Ei ka ello :; õnne keelda.
Rui meil' oht nink murretulli Sõa kärä :; peljusen, Sis Ta meie liggi olli Rui üts esõa :; heldusen. Temma kuuld siist meie wai- wast Meie palwet ommast tai- wast; Pähhüsi meil' abbiga,	Rui ka mõnne leino häle Sawa kuultus :; siin nink säl; Rui ka mitma hawwa päle Sattap wallõ :; pissar tääl; Siski kuiwap silma:wessi, Eest Sa, armo, Jummal, essi, Riki hawu süttitat, Meie melest kistutat. Murre aiga :; nink fik hädda, Mes meil' tonu wain nink sõdda. — Selle mäletus meist kaup, Aja merre :; põhja waup.

Et wõis rahho kindmas jäda
 Ja sen rigin :; häitsneda:
 Wõttit Sinna sedda säda,
 Meie Reistrin :; lüütada
 Armo meelt: kii leppitada,
 Eda hädäda lõppetada,
 Keelä werre wallamist,
 Surma wallo oigamist;
 Ommal' rigil' :; abbi rühki,
 Werre jälgi ärrapühki
 Eda hädäda piri panden,
 Nink meil' ello :; julgust
 anden.

Seft, suur Jummal! Sin-
 no pole
 Üllendap hend :; meie meel;
 Sinno kaitsemist, eäsa hõle
 Laulap meie :; heng nink
 keel. —
 Lass' meil' sedda ajastaiga,
 Pruiki kui so armo-aiga,
 Ommal rahho korjusen

Ellada so orjusen;
 Sinno armo :; ifkes kitta,
 Sinno tahmiste melen pitta
 Nistirahwa koshut taluten,
 Sinno peljust :; täwwest'
 näuten.

Wõtta meie Reistril' anda
 Pikkä igga :; termusen
 Omma troni hõlpsast' kan-
 da,

Wallitseda :; heldusen. —
 Lass' Täll' omma palget
 paista,

Temma tronil kindmalt
 saiäta

Jäädä rahho põhja pääl;
 Temma hõimul siin nink sääl
 Rõõmsa ello :; õnne maitse,
 Ommal kael ärrakaitse
 Meist kii hädäda, ello waiwa;
 Te neil' armsas :; egga
 päiwa.

1. Januar. 31 päiwa. Wastseajastaja-lu.

Jesüs, laäse kõrdaminna Wastset aiga armoga; Wastset sõant
 anna sinna, Eäs' kii häste siggida! Jägo sinno hõlele, Mes sa andnu
 minnule! Wastset ello, wastset õnne Ommast armust mulle anna!

Wastseajastaja p. Jesuse ümberleikamisest. Luk. 2, 21.

		Suren. prom. Helena Pawl. sündim. päiw.	Wastse-ajast. p.
**1 Tõisip.	Adam		Tuisap.
2 Kolmap.	Abel		Udsune ilm.
3 Neljap.	Enok		Selletap.
4 Reede	Metusala		Eumme sattap.
5 Poolp.	Simeon		

3 Kunn. p. Targa hommungomaalt. Matt. 2, 1—12.

		E. f. 6, 37 m. h. Kolme kunn. p.
**6 Pühhap.	Set	Sulla.
7 Eesp.	Melfior	Kange tuul.
8 Tõisip.	Errart	Udsune.
9 Kolmap.	Kasper	Sulla.
10 Neljap.	Pawel	Udsune ilm.
11 Reede	Higinus	Eumme sattap.
12 Poolp.	Rein	

1. p. p. 3 Kunn. p. Jesüs 12 ajastaiga wanna. Luk. 2, 41—52.

		E. f. 1, 13 m. õse.
13 Pühhap.	Hillar	Udsune ilma,
14 Eesp.	Robbert	kene kii
15 Tõisip.	Weliks	näddal
16 Kolmap.	Ertman	otisa.
17 Neljap.	Tõnnis	
18 Reede	Cewraim	
19 Poolp.	Sara	

2. p. p. 3 Kunn. p. Sajja Kanan Kalitea-maal. Jaan. 2, 1—11.

		E. f. 10, 7 m. õdd.
20 Pühhap.	Wabo Bab. Sebastian	Udsune ilm
21 Eesp.	Netta	kii
22 Tõisip.	Wintsent	näddal
23 Kolmap.	Lotta	otisa.
24 Neljap.	Timoteus	
25 Reede	Kristli Paweli ümberk.	
26 Poolp.	Hans	

3. p. p. 3 Kunn. p. Piddali-tõbbine ja pämehe sullane. Matt. 8, 1—13.

		Udsune
27 Pühhap.	Kristostomus	E. f. 1, 40 m. õse.
28 Eesp.	Kaarl	ilm nink lum,
29 Tõisip.	Wintsent	me saddo.
30 Kolmap.	Jda	
31 Neljap.	Anno	

1 Januaril tõdesep päiw: E. 8, 43 m., lät alla: E. 4, 37 m.
 11 — — — — — 8, 25 — — — — — 3, 59 —
 21 — — — — — 8, 8 — — — — — 3, 23 —

Ma waene kurblik pattane So mannu, Jummal, tulle, Oh
hullesta ja heideste Mo sure hädä päle! Kiik pattu ma Sull'
tunnista, Mes minna olle tennu, Et norusest, maast maddalast Ma
ülle kelo lännu.

1 Rede	Priggita	Ränge tuul
*2 Poolp.	Marri Küünle p.	nink tuist.
9. p. enne Eihhawöte. Tõteggija winamäel. Matt. 20, 1—16.		
3 Pühhap.	Hanna	Lumme sattap.
4 Eesp.	Beronika	☉ f. 4, 6 m. homm.
5 Tõisip.	Agata	Udsune.
6 Kolmap.	Pärent	Selge.
7 Nelsap.	Riffart	Külm.
8 Rede	Salomon	
9 Poolp.	Polli	

8. p. enne Eihh. Semen mitmasuggutse ma pääl. Eut. 8, 4—15.		
10 Pühhap.	Hebo	Pilwine.
11 Eesp.	Rosa	☉ f. 1, 44 m. p. f.
12 Tõisip.	Karrolina	Udsune.
13 Kolmap.	Peningna	Selge.
14 Nelsap.	Baltin	
*15 Rede	Zisrael	Rede ja Poolp. enne lihhah.
*16 Poolp.	Jula	

Paasto Pühhap. Kristuse kannatam. Eut. 18, 31—43.		
17 Pühhap.	Konstantia	Wailik külm.
18 Eesp.	Olimpia	☉ f. 6, 17 m. h.
**19 Tõisip.	Sanna	Paasto p. Keisri h. troni p.
20 Kolmap.	Eufarius	Tuhha p. Lumme
21 Nelsap.	Efajas	sattap.
22 Rede	Henno	Peetri p.
23 Poolp.	Mina	

1. p. Paastun. Kristust kiusata Kolmkõrd kurratist. Matt. 4, 1—11.		
24 Pühhap.	Wiktör	Selge.
25 Eesp.	Maddis	☉ f. 6, 4 m. õbb.
26 Tõisip.	Nestor	Palwe kolmap.
**27 Kolmap.	Klaudius	1. Kwatember.
28 Nelsap.	Juštus	

1 Weebruaril tõdesep päiw: f. 7, 42 m., lät alla: f. 4, 50 m.
11 — — — — — 7, 16 — — — — — 5, 13 —
21 — — — — — 6, 48 — — — — — 5, 37 —

Jesud, minno ello lätte, Ke mo pästnu surma käest, Oh, kuis
paljo rasset hätta kannatit ja minno eest! Sinna ollet waiwa
tundnu, Minno surma eest kandnu. Minna tenna sõamest: Tuhhat,
tuhhat kõrd se eest.

1 Rede	Albinus	Udsune.
2 Poolp.	Lowisa	
2. p. Paastun. Kananea-ma naise ust om suur. Matt. 15, 21—28.		
3 Pühhap.	Runnifunde	Lumme
4 Eesp.	Adrian	sattap.
5 Tõisip.	Meta	☉ f. 10, 50 m. õbb.
6 Kolmap.	Kotwrit	Selge.
7 Nelsap.	Simmo	Udsune.
8 Rede	Perpetua	
9 Poolp.	Mit	

3. p. Paastun. Kristus ajap kurrati wälja. Eut. 11, 14—28.		
10 Pühhap.	Plandina	Selletap.
11 Eesp.	Konstantin	Pilwin.
12 Tõisip.	Kregor	☉ f. 12, 15 m. õse.
13 Kolmap.	Ernst	Rätsakut sattap.
14 Nelsap.	Zafarias	
15 Rede	Lugus	
16 Poolp.	Benjamin	

4. p. Paastun. Kristus sõdap 5000 inemist. Jan. 6, 1—15.		
17 Pühhap.	Truta	Selge.
18 Eesp.	Kaabriel	Udsune
19 Tõisip.	Josep	fiif näd.
20 Kolmap.	Rupert	☉ f. 3, 21 m. p. f.
21 Nelsap.	Penetift	
22 Rede	Kawael	
23 Poolp.	Leowil	dal otsa.

5. p. Paastun. Jesuse päle heidetat kiwwe. Jan. 8, 46—59.		
24 Pühhap.	Kasimir	Udsune.
**25 Eesp.	Marrin	Maria fulut. p.
26 Tõisip.	Emanuel	Lumme sattap.
27 Kolmap.	Kusta	☉ f. 11, 15 m. h.
28 Nelsap.	Kideon	Selge.
29 Rede	Vina	
30 Poolp.	Nat	

6. p. Paastun. Jesuse siisetullemine Jerusalemm. Matt. 21, 1—9.		
31 Pühhap.	Toots	Selge.

1. Märzil tõdesep päiw: f. 6, 24 m., lät alla: f. 5, 59 m.
11. — — — — — 5, 53 — — — — — 6, 21 —
21. — — — — — 5, 56 — — — — — 6, 44

Oh tõstke omma hääle Rink laulke rõõmsaste, Meil' tuuwas
murre päle Nüüd rõõmo jälleke. Sääi Jeesus hengas ka, Kun same
maggama, Kui henge heidame Rink ilmast lahtume.

1 Eesp.	Lora	Selge.
2 Tõisip.	Tio	Seggane.
3 Kolmap.	Berdinant	Suur Nelsjapäiw.
**4 Nelsjap.	Ambrosius	Suur Nede.
**5 Nede	Maksim	E f. 1, 47 m. p. f.
6 Poolp.	Jõlestin	

21. p. p. Krist. ülest. p. Kristuse ülestõusemine. Märk. 16, 1—8.

**7 Pühhap.	Aron	1. Pühhapöte p.
**8 Eesp.	Lorent	2. Pühhapöte p.
*9 Tõisip.	Laus	Heilik.
*10 Kolmap.	Ezefiel	Selletap.
*11 Nelsjap.	Häärman	E f. 9, 1 m. h.
*12 Nede	Julius	
*13 Poolp.	Justin	

1. p. p. Krist. ülest. p. Jeesus näub. henda Jünger. Jan. 20, 19—31.

14 Pühhap.	Joel	Wihma sattap.
15 Eesp.	Obadja	Pilwin.
16 Tõisip.	Ruba	Keisri Herra f. p.
**17 Kolmap.	Ignazius	E f. 2, 4 m. öse.
18 Nelsjap.	Walerian	
19 Nede	Timon	
20 Poolp.	Amalia	

2. p. p. Krist. ülest. p. Kristus hä karjus. Jan. 10, 12—16.

21 Pühhap.	Aleksandra	Selge.
22 Eesp.	Rajus	Pärsja Keisri W. n. p.
**23 Tõisip.	Jüri Jürip.	Wihma sattap.
24 Kolmap.	Albert	Selletap.
25 Nelsjap.	Markus Markuse p.	E f. 3, 58 m. h.
26 Nede	Ezefias	
27 Poolp.	Anastafius	

3. p. p. Krist. ülest. p. Kristuse ärraminnel. Jan. 16, 16—23.

28 Pühhap.	Olli	Selge.
29 Eesp.	Reimund	
30 Tõisip.	Errast	

1. Aprillil tõssep päiw: E. 4, 54 m., lát alla: E. 7, 9 m.
11. — — — — — 4, 28 — — — — — 7, 31 —
21. — — — — — 4, 2 — — — — — 7, 52 —

Krist läts üles taiwa, Lõppet säät kiik waiwa Rink and ka
pühha Waimo meil', Ke rõemustap kiik kurbe weel. Halleluja!

1 Kolmap.	Wilip Wil. ja Jakk. p.	Selge.
2 Nelsjap.	Siigmunt	Pitne kääp.
3 Nede	Nabra Kristi leüdm. p.	
4 Poolp.	Selma	

4. p. p. Krist. ülest. p. Krist. towot. rõemust. lähhät. Jan. 16, 5—15.

5 Pühhap.	Kottart	E f. 12, 57 m. öse.
6 Eesp.	Tiidrit	Seggane
7 Tõisip.	Jetta	ilm.
8 Kolmap.	Hiob	Wihma sattap.
*9 Nelsjap.	Otto Niggola p.	E f. 4, 34 m. p. f.
10 Nede	Kordian	
11 Poolp.	Nero	

5. p. p. Krist. ülest. p. Digest palwe pidamif. Jan. 16, 23—30.

12 Pühhap.	Pankrazius	Wihma sattap.
13 Eesp.	Servazius	Kange tuul.
14 Tõisip.	Kristjan	Krist. taiwam. p.
15 Kolmap.	Sohwi	E f. 2, 59 m. p. f.
**16 Nelsjap.	Peep	
17 Nede	Anton	
18 Poolp.	Erik	

6. p. p. Krist. ülest. p. Kui se rõemustaja saap tuul. Jan. 15, 26—16, 4.

19 Pühhap.	Wilemon	Wihma
20 Eesp.	Pilla	sattap.
21 Tõisip.	Trina	Pilwin.
22 Kolmap.	Mila	Selletap.
23 Nelsjap.	Leontine	
24 Nede	Ester	
25 Poolp.	Urban urbani p.	

Sumwiste p. Pühha Waimo wätsakadamine. Jan. 14, 23—31.

**26 Pühhap.	Eduart	1. Sumwiste p.
**27 Eesp.	Puddo	E f. 7, 10 m. ödd.
28 Tõisip.	Willeme	2. Sumwiste p.
29 Kolmap.	Mats	2. Kwatember.
30 Nelsjap.	Wigant	Wihma sattap.
31 Nede	Nelli	

1. Mail tõssep päiw: E. 3, 39 m., lát alla: E. 8, 14 m.
11. — — — — — 3, 28 — — — — — 8, 35 —
21. — — — — — 3, 4 — — — — — 8, 52 —

Jesús, minno ello, Minno ainus illo, Jesús, minno õn! Kõik mo südda wihtlap, Sinno ainult ihtlap, Armas Jesuken! Summal-põig om minno peig; Ei muud joht, kui ütfind tedda, Armastap mo südda.

1 Poolp.	Kotšalk	Selge ilm.
Kolmainuse p. Jesús ja Nikodemus. Jan. 3, 1-15.		
2 Pühhap.	Emma	nõb
3 Eesp.	Uiso	☉ f. 8, 56 m. h.
4 Tõisip.	Widrika	
5 Kolmap.	Poniwazius	Udsune.
6 Nelsap.	Artus	
7 Rede	Eufrežia	Selge.
8 Poolp.	Medardus	nõb
1. p. p. Kolmain. p. Nikkas mees ja Lazarus. Euf. 16, 19-31.		
9 Pühhap.	Peritram	bol. ☉ f. 11, 50 m. õdd.
10 Eesp.	Wlawius	
11 Tõisip.	Parnabas	2. f. 11, 50 m. h.
12 Kolmap.	Tina	Jahhe
13 Nelsap.	Tobias	tuul.
14 Rede	Tellow	Seggane.
15 Poolp.	Wido	nõb
2. p. p. Kolm. p. Suur õddango sõomaig. Euf. 14, 16-24.		
16 Pühhap.	Juština	bol. ☉ f. 6, 7 m. h.
17 Eesp.	Nikander	
18 Tõisip.	Homer	Seggane
19 Kolmap.	Kert	ilm.
20 Nelsap.	Wlorian	
21 Rede	Rahel	Wihma sattap.
22 Poolp.	Tiit	nõb
3. p. p. Kolmain. p. Arrakaddonu lammas. Euf. 15, 1-10.		
23 Pühhap.	Vasilius	bol. Selge.
**24 Eesp.	Jaan	☉ Janipäiw.
25 Tõisip.	Wio	☉ f. 8, 31 m. h.
26 Kolmap.	Jeremias	
27 Nelsap.	Wassil 7 maggaj. p.	Selge ilm.
28 Rede	Josua	Põiwane.
**29 Poolp.	Peter Peetri Paweli p.	
4. p. p. Kolmain. p. Arra kae pinda lähkamb. ilm. Euf. 6, 36-42.		
30 Pühhap.	Annas Paweli mället. p.	Wihma sattap.

1. Junil tõsep päiw: f. 2, 56 m., lát alla: f. 9, 3 m.
 11. — — — — — 2, 55 — — — — — 9, 8 —
 21. — — — — — 3, 2 — — — — — 9, 6 —

Waihtik Jesús! ni kui sinna Jks waihtik wõttit Jesa sõnna Ja täütsit sedda surmani: Nida anna sinna mulle, Et ma iks sõnna-wõttik olle. Oh, waigista mo melete. Te mo so saarnatset, Kui armsat latsetest Sõnnakuuljas! Jesús, mo hä, Oh awwita, Et waihtik olle ni kui sa!

**1 Eesp.	Teobalt	Pässa Keisri Pr. f. p.
2 Tõisip.	Kreta	☉ f. 2, 43 m. p. f.
3 Kolmap.	Kornel	
4 Nelsap.	Ulrik	Selge waihtik
5 Rede	Anselm	ilm.
6 Poolp.	Hektor	
5. p. p. Kolmain. p. Peetri kalla-lomus. Euf. 5, 1-11.		
7 Pühhap.	Jonatan	Udsune ilm.
8 Eesp.	Kilian	
9 Tõisip.	Hin	☉ f. 7, 59 m. h.
10 Kolmap.	Jurka 7 welliste p.	Selge n. põw-
11 Nelsap.	Nora	wane ilm.
12 Rede	Hindrik	Pilwin.
13 Poolp.	Marget Margrete p.	
6. p. p. Kolmain. p. Wariserde n. kirjatundj. õigus. Matt. 5, 20-26.		
14 Pühhap.	Ponawent	Pilwin.
15 Eesp.	Mihka Apostl. lahtum.	☉ f. 11 õdd.
16 Tõisip.	Hermine	
17 Kolmap.	Aleks	Selge.
18 Nelsap.	Rosina	Udsune.
19 Rede	Laura	
20 Poolp.	Elias	
7. p. p. Kolmain. p. Jesús saap ärraselletetud. Matt. 17, 1-9.		
21 Pühhap.	Daniel	Selletap.
**22 Eesp.	Maddalena M. Wabb. p.	Keisri Pr. nim. p.
23 Tõisip.	Defar	☉ f. 8, 15 m. õdd.
24 Kolmap.	Kristin	Seggane.
25 Nelsap.	Jakob Jakkabi p.	
26 Rede	Anna	Keisri Pr. sünd. p.
**27 Poolp.	Marta	
8. p. p. Kolmain. p. Hoitke henda kawiwa prohwete eest. Matt. 7, 15-23		
28 Pühhap.	Plato	Wihma
29 Eesp.	Pedo Ollawi p.	sattap.
30 Tõisip.	Walter	☉ f. 7, 28 m. õdd.
31 Kolmap.	Ern	

1. Julil tõsep päiw: f. 3, 16 m., lát alla: f. 8, 52 m.
 11. — — — — — 3, 35 — — — — — 8, 36 —
 21. — — — — — 3, 56 — — — — — 8, 15 —

VIII. August. 31 päiwa. Põimo-fu.

Mo parr, ütsep meie pä, Mo parr, uskja, tulge! Sena nink ilma salgage, Mo häält nink kutsmist kuulke! Mo risti wõtkke henne pä!, Mo jätki parr kauge tääl!

1 Nelsjap.	Jaffap	Peetri ahila p.	Wihmane.
2 Rede	Moses		Pilwin.
3 Poolp.	August		

9. p. p. Kolmain. p. üllekoht. majjapidd. peap armo andm. Euf. 16, 1—9.

4 Pühhap.	Eleasar		Pifne kääp.
5 Eesj.	Dewalt		
*6 Tõisip.	Eiis Krist. ärrafellet. p.		Wihma sattap.
7 Kolmap.	Tinno	☉ f. 6, 13 m. ödd.	
8 Nelsjap.	Kotlip		
9 Rede	Roman		Selge.
10 Poolp.	Juhhan	Eawritse p.	

10 p. p. Kolmain. p. Jerusalemi-lina ärrahäetamine. Euf. 19, 41—48.

11 Pühhap.	Olga		Pallaw.
12 Eesj.	Klara		
13 Tõisip.	Ello		Seggane.
14 Kolmap.	Eusebius		
*15 Nelsjap.	Matli	Rõa Mar. p.	☉ f. 4, 51 m. p. f.
16 Rede	Isak		Selletap.
17 Poolp.	Henning		

11. p. p. Kolmain. p. Wariser ja müütnik Jumm. Eoan. Euf. 18, 9—14.

18 Pühhap.	Pena		Selge.
19 Eesj.	Sebalt		
20 Tõisip.	Pernart		Selge.
21 Kolmap.	Rut		Seggane.
22 Nelsjap.	Wiliptert		
23 Rede	Zakheus	☉ f. 6, 54 m. h.	
24 Poolp.	Pärtle		

12. p. p. Kolmain. p. Keleto ja Eorweto innemine. Mart. 7, 31—37.

25 Pühhap.	Ludwik		Selge.
*26 Eesj.	Natalia		Reisri S. Fron. p.
27 Tõisip.	Jeppart		Wihma sattap.
28 Kolmap.	Augusta		Pilwin.
*29 Nelsjap.	Swan	Ristja Zani sur- ma mäll. p.	☉ f. 12, 37 m. öje.
*30 Rede	Alessander		Reisri S. nimm. p.
31 Poolp.	Rebecka		

1. Augustil tõssep päiw f. 4, 19 m. lät alla: f. 7, 49 m.
11. — — — — — 4, 41 — — — — — 7, 22 —
21. — — — — — 5, 4 — — — — — 6, 55 —

IX. September. 30 päiwa. Mihkle-fu.

Kes ilma parr lüüp Nink peap ilma wiffi, Se nida hukka saap kui wimate ilm eest. Kes lihha parr lüüp Nink himmo parr teep, Se ütseförd hatta saap nink ilmaf lahjo näep.

13. p. p. Kolmain. p. Samaritiline näüdap armo Jud. Euf. 10, 23—37.

1 Pühhap.	Egidius		Wihma
2 Eesj.	Elisa		sattap.
3 Tõisip.	Perta		Selge.
4 Kolmap.	Meus		
5 Nelsjap.	Natanael		
6 Rede	Mango	☉ f. 7, 20 m. h.	
7 Poolp.	Regina		

14. p. p. Kolmain. p. Kümme piddali-tõbbist. Euf. 17, 11—19.

*8 Pühhap.	Maria	Maria sünd. p.	Tronipärr. sünd. p.
9 Eesj.	Pruno		Udsune.
10 Tõisip.	Eostenes		Wihma sattap.
11 Kolmap.	Kerrart		Udsune.
12 Nelsjap.	Sirus		
13 Rede	An		
*14 Poolp.	Hanto	Risti üllend. p.	☉ f. 10, 46 m. h.

15. p. p. Kolmain. p. Mammona orjusest. Matt. 6, 24—34.

15 Pühhap.	Nikodemus		Selge.
16 Eesj.	Pina		Pilwin.
17 Tõisip.	Lambert		
18 Kolmap.	Titus		3. Kwatember.
19 Nelsjap.	Werner		Põud.
20 Rede	Madde		
21 Poolp.	Matteus	Matteuse p.	☉ f. 4, 55 m. ödd.

16. p. p. Kolmain. p. Lähja-naise poig Naini-linast. Euf. 7, 11—17.

22 Pühhap.	Morits		Wihmane.
23 Eesj.	Hosea		
24 Tõisip.	Ants	Zani sam. p.	Selge.
25 Kolmap.	Klewas		Pilwin.
*26 Nelsjap.	Tanno	Zani oppet. p.	
27 Rede	Ado		☉ f. 7, 40 m. h.
28 Poolp.	Wenzel		

17. p. p. Kolmain. p. Jesus süttitap weetõbbist pühhap. Euf. 14, 1—11.

29 Pühhap.	Mihkel	Mihkle p.	Udsune.
30 Eesj.	Hironimus		

1. Septembril tõssep päiw f. 5, 28 m., lät alla: f. 6, 23 m.
11. — — — — — 5, 49 — — — — — 6, 55 —
21. — — — — — 6, 11 — — — — — 5, 26 —

Oh tõmba, Jesuken, Meid ikkes henne pärra, Et me so sõnna
häält Ei jätta meilest ärra, Et käume jätmata Ni kui sa oppetat
Ja teme ütinda Ni kui sa juhhatat.

1 Tõisip.	Viis Maria kaitem. j. eenp.	Selge.
2 Kolmap.	Wolrat	Wihm.
3 Neljap.	Jairus	Udsune.
4 Nede	Pranz	
5 Poolp.	Saul	 f. 11, 25 m. ödd.

18. p. p. Kolmain. p. Suremb kääst jäebusen. Matt. 22, 34—46.

**6 Pühhap.	Wides	Põimo pühha.
7 Eesp.	Simson	Selge.
8 Tõisip.	Siraf	Kulmetap.
9 Kolmap.	Jaak	
10 Neljap.	Mai	Lumme sattap.
11 Nede	Purfart	Selge.
12 Poolp.	Walwrit	

19. p. p. Kolmain. p. Jesus süttitap luwallust-innemist. Matt. 9, 1—8.

13 Pühhap.	Albreht	 f. 3, 52 m. öse.
14 Eesp.	Rai	Selge.
15 Tõisip.	Hedwi	
16 Kolmap.	Kallus	Sulla.
17 Neljap.	Emil	
18 Nede	Lukas	Lukase p.
19 Poolp.	Luzius	Kulmad ilmad.

20. p. p. Kolmain. p. Paljo omma kutsutu, ent weidi ärrak. Matt. 22, 1—14

**20 Pühhap.	Wendelin	Kerr. õige ussu ül- leswõtm. p.
*21 Eesp.	Ursel	 f. 2, 44 m. öse.
22 Tõisip.	Katta Kasani pühha M. p.	
23 Kolmap.	Sewerin	Seggane.
24 Neljap.	Salome	Udsune.
25 Nede	Krispin	
26 Poolp.	Visa	

21. p. p. Kolmain. p. Kunninga-mehhe poig. Jan. 4, 47—54.

27 Pühhap.	Jeets	 f. 6, 1 m. ödd.
28 Eesp.	Simon	Simon Juba.
29 Tõisip.	Hels	Selge jahhe
30 Kolmap.	Ursalon	ilm.
31 Neljap.	Wolfgang	

1. Oktobrit tõdesep päiw: f. 6, 34 m. lät alla: f. 4, 57 m.
11. — — — — — 6, 56 — — — — — 4, 30 —
21. — — — — — 7, 21 — — — — — 4, 5 —

Ilm wandlo minno ärra, Mo Jesus om jo minno õn; Ma otfi
febba pärra Nink lõmwa tullu Jesusen. Ilm saatko mulle hädda
Ja kurbust, wiitistust: Käl jorwaw rõemsa tetta Mo sõant Jesus
Krist. Kui ma ka peas koolma Siin ennamb tuhhatõrd, Surm ei
sa henge neelma, Joop ennege mo werb.

1 Nede	Anne	Pühhide p.	Udsune ilm.
2 Poolp.	Etta	Sengibe p.	

22. p. p. Kolmain. p. Kariwal sullane. Matt. 18, 23—35.

3 Pühhap.	Nahum	 f. 5, 41 m. ödd.
4 Eesp.	Di	Lumme
5 Tõisip.	Enno	
6 Kolmap.	Linnert	sattap.
7 Neljap.	Esau	
8 Nede	Malle	Udsune.
9 Poolp.	Teodor	

23. p. p. Kolmain. p. Drja Keisrit nink Jummalat. Matt. 22, 15—22.

10 Pühhap.	Martin	Martin Lutter.	Wihma sattap.
11 Eesp.	Kriist	Martin piiskop.	 f. 7, 19 m. ödd.
12 Tõisip.	Jonas		
13 Kolmap.	Paap		Selletap.
14 Neljap.	Widrik		
15 Nede	Leopolt		Udsune.
16 Poolp.	Annif		

24. p. p. Kolmain. p. Pamehhe tüttar n. weritõbb. naine. Matt. 9, 18—26.

17 Pühhap.	Hugo	Lumme
18 Eesp.	Esra	 f. 12, 44 m. p. f.
19 Tõisip.	Elisabet	
20 Kolmap.	Amos	sattap.
*21 Neljap.	Marret Maria õhwer.	Eatap.
22 Nede	Abhas	
23 Poolp.	Klement	

25. p. p. Kolmain. p. Hirnus ärrahäetamise luggu. Matt. 24, 15—28.

**24 Pühhap	Jostas	Kooln. mället. p.
25 Eesp.	Katri - Katrina p.	Lumme
26 Tõisip.	Konrat	sattap.
27 Kolmap.	Pabbo	 f. 8, 25 m. h.
28 Neljap.	Rünter	Wihmane.
29 Nede	Meinart	Lumme sattap.
30 Poolp.	Andres Andrese p.	

1. Nowembrit tõdesep päiw: f. 7, 47 m., lät alla: f. 3, 41 m.
11. — — — — — 8, 9 — — — — — 3, 23 —
12. — — — — — 8, 29 — — — — — 3, 10 —

D Jeesus, rõemu warra, Kunnas se armas aig mull' saap, Et ma siist lahku ärra Nink su sul diget kuttust toop? Kunnas mul jälga pantas Sääi walgid rõiuid sis? Kunnas mull' lubba antas, Sull' jäda iggawes? Oh, anna pea tätte Se kullakroni mull', Mes hukkaminemata. Nink tallel' pantu sääl?

1. Krist. tullem. p. Kittetu olgo, te tullep Jeesanda nimmel. Matt. 21, 1—9.

1 Pühhap.	Arnolt	Selge, külm
2 Eesp.	Käreäna	ilmakene.
3 Tõisip.	Kola	☉ f. 12, 48 m. p. f.
4 Kolmap.	Matfi	
5 Neljap.	Sabina	
*6 Rebe	Nikolai Niggola p.	Troni pärr. n. p.
7 Poolp.	Tonni	

2. Krist. tullem. p. Teedte, et Jummata riik lähhän om. Luuk. 21, 25—36.

8 Pühhap.	Kats Maria samise p.	Lumme sattap.
9 Eesp.	Rudolp	Seggane.
10 Tõisip.	Judit	Udsune.
11 Kolmap.	Woldemar	☉ f. 8, 23 m. h.
12 Neljap.	Ottilia	Lumme sattap.
13 Rebe	Euzia	
14 Poolp.	Nikasiu	

3. Krist. tullem. p. Jaan wangi-tornin. Matt. 11, 2—10.

15 Pühhap.	Hip	Udsune.
16 Eesp.	Johhana	Selge.
17 Tõisip.	Vazarus	☉ f. 11, 20 m. õse.
18 Kolmap.	Kristop	
19 Neljap.	Lot	4. Kwatember.
20 Rebe	Abraham	Selge.
21 Poolp.	Tomas Toma p.	Udsune.

4. Krist. tullem. p. Jani tunnistus. Jan. 1, 19—28.

22 Pühhap.	Peata	Selge.
23 Eesp.	Tohwre	Udsune.
24 Tõisip.	Ewa	
*25 Kolmap.	Tõnno Prantf. soaw. hukk.	1. Talwište p.
*26 Neljap.	Pillo mäll. p.	2. Talwište p.
		☉ f. 2, 34 m. õse.
*27 Rebe	Wanka Ewang. Jaan.	Wailit külm.
28 Poolp.	Wera Ilmsüt. laste p.	

Pühhapäiwal pärr. Talw. p. Simeon nink Hanna. Luuk. 2, 33—40.

29 Pühhap.	Noa	Selge nink
30 Eesp.	Tawit	wailit külm.
31 Tõisip.	Silweester	

1. Tezembril tõsep päiw: f. 8, 44 m., lät alla: f. 3, 5 m.
11. — — — — — 8, 51 — — — — — 3, 6 —
21. — — — — — 8, 52 — — — — — 3, 18 —

Ujjastaja aija.

- 1) Kewwaj allustap 8. Märzil f. 5, 24 m. õbb.
- 2) Suwwi allustap 9. Junil f. 2, 5 m. p. lestep.
- 3) Süggis allustap 11. Septembril f. 4, 12 m. homm.
- 4) Talw allustap 9. Tezembril f. 9, 55 m. õbb.

Päiwa = ja kü = warjotuse.

Selsinnatsel ajastajal warjotetas päiw katõfõrd; ent kü warjotamist ei sa ollema.

Eddimäne päiwa-warjotus om 13. Märzil õbbangul, ent ei olle Tartun nättawal.

Tõine päiwa-warjotus om 6. Septembril hommungul. Temma algnep jo enne päiwa lõusmist nink lõppep päle kello 6 aigo.

Sel ajastajal näüdap tunnipak.

1. Januaril	1. Julil
9 minnutit tunnikellast taggasi	5 minnutit tunnikellast taggasi
1. Weebruari	1. Augustil
15 minnutit tunnikellast taggasi	5 minnutit tunnikellast taggasi
1. Märzil	1. Septembril
10 minnutit tunnikellast taggasi	4 minnutit tunnikellast ette
1. Aprilil	1. Oktobril
tunnikellaga ette	14 minnutit tunnikellast ette
1. Mail	1. Nowembril
4 minnutit tunnikellast ette	15 minnutit tunnikellast ette
1. Junil	1. Tezembril
tunnikellaga ette	6 minnutit tunnikellast ette.

Kerriko = nink Krono-pühha nink mõnne mu mälletuse = päiwa.

Januaril.

1. Wastse-ajastaja pühha nink Surewürsti Prowwa Helena Pawlowna sündimise pühha.
6. Kolme-Kunninga pühha.

Weebruari.

2. Künle päiw.
15. nink 16. Rebe ja poolpäiw enne lihhabeite.
19. Sure Keiseri H. Aleksandri Nikolajewitsi troni p.
27. Palwe-kolmapäiw.

Märzil.

25. Maria kulutamise pühha.

Aprilil.

4. Suur Nelsapäiw.
5. Suur Nebe.
7. Pühapäev ehk Kristuse ülestõusmise pühha, terve nädal.
17. Sure Keisri Herra Aleksandri Nikolajewitsi sündimise pühha.
23. Väeja Keisri Prowwa Aleksandra Weodorowna nink Surewürsti Prowwa Aleksandra Josepowna nimme pühha.

Mail.

9. Nigzola päiw.
16. Kristuse aiwaminnemise pühha.
26. n. 27. Suurwiste pühha.

Junil.

24. Janipäiw.
29. Peetri Paweli päiw.

Julil.

1. Väeja Keisri Prowwa Aleksandra Weodorowna sündimise pühha.
22. Sure Keisri Prowwa Maria Aleksandrowna nimme pühha.
27. Sure Keisri Prowwa Maria Aleksandrowna sündimise pühha.

Augustil.

6. Kristuse ärraselletamise pühha.
15. Maria aiwaminnemise pühha ehk Nõa Maria päiw.
26. Sure Keisri Herra Aleksandri Nikolajewitsi kronip.
29. Nistja Jani surma mäletuse päiw.
30. Sure Keisri Herra Aleksandri Nikolajewitsi nimme pühha.

Septembril.

8. Maria sündimise päiw nink Surewürsti nink Tronipärrandaja Nikolai Aleksandrowitsi sündim. pühha.
14. Nisti üllendamise päiw.
26. Jumala sõnna tundja ehk oppetaja Jani mäletuse päiw.

Oktoobil.

1. Maria kaitsemise nink eenpallemise päiw.
6. Põimo pühha.
20. Kerriko õige uesu üleswõtmise pühha.
22. Kasani pühha Maria pühha.

Novembril.

21. Maria ohwri pühha.
24. Koolnuide mäletuse pühha.

Detsembril.

6. Surewürsti nink Tronipärrandaja Nikolai Aleksandrowitsi nimme pühha.
25. 26. nink 27. Talwiste pühha. Se aig pühhändetas ta mäletuses, et 1812. ajastajal Prantsuse sõawäggi Jumala abbiga Wennerigist wäljaaeti.

Meie sure Keisri Herra sugguwõssa.

Aleksander II. Nikolajewits, foggona Wennerigi Allemwallitseja ja Keiser nink Polama Kuningas, om sündinu 17. Aprilil 1818.

Maria Aleksandrowna, Wenne- ja Polama Keisri nink Kuninga Prowwa, Heesenima Sureherzogi tüttar, om sündinu 28. Julil 1824. Neide laste:

1. Nikolai Aleksandrowits, Jesarewits, Suurwürst ja Tronipärrandaja, om sündinu 8. Septembril 1843.
2. Aleksander Aleksandrowits, Suurwürst, om sündinu 26. Webruaril 1845.
3. Wladimir Aleksandrowits, Suurwürst, om sündinu 10. Aprilil 1847.
4. Aleksei Aleksandrowits, Suurwürst, om sündinu 2. Januaril 1850.
5. Maria Aleksandrowna, Suurwürstina, om sündinu 5. Oktobril 1853.

Õnna laddonu Sure Keisri Herra Nikolai I. last Aleksandra Weodorowna, Keisri emma, õnna Preisima Kuninga tüttar, om sünd. 1. Julil 1798. Temma laste:

- a) Konstantin Nikolajewits, Suurwürst, om sündinu 9. Septembril 1827. Temma abbasaja: Aleksandra Josepowna, Surewürsti Prowwa, Sassen-Altenburgima Herzogi tüttar, om sündinu 26. Junil 1830. Neide laste:
- 1) Nikolai Konstantinowits, Suurwürst, om sündinu 2. Webruaril 1850.

- 2) Olga Konstantinowna, Suurwürstina, om sündinu 22. Augustil 1851.

- 3) Wera Konstantinowna, Suurwürstina, om sündinu 4. Webruaril 1854.

- b) Nikolai Nikolajewits, Suurwürst, om sündinu 27. Julil 1851. Temma abbasaja: Aleksandra Petrowna, Surewürsti Prowwa, Holstein-Oldenburgima Prinzi tüttar, om sündinu 2. Junil 1838.

- c) Mihhail Nikolajewits, Suurwürst, om sündinu 13. Oktobril 1852.

- d) Maria Nikolajewna, Suurwürstina nink Keiserliso

Peühtenbergi Herzogi Maksimilianil läst, om sündinu 6. Augustil 1819. Temma latse: 1) Maria Maksimilianowna Romanowska, Keiserlik Prinzes, om sündinu 4. Oktobril 1841.

2) Nikolai Maksimilianowits Romanowski, Keiserlik Prinz, om sündinu 23. Julil 1843.

3) Eugenia Maksimilianowna Romanowska, Keiserlik Prinzes, om sündinu 20. Märzil 1845.

4) Eugen Maksimilianowits Romanowski, Keiserlik Prinz, om sündinu 27. Januaril 1847.

5) Sergei Maksimilianowits Romanowski, Keiserlik Prinz, om sündinu 8. Tejembril 1849.

6) Georg Maksimilianowits Romanowski, Keiserlik Prinz, om sündinu 17. Weebruari 1852.

e) Olga Nikolajewna, Suurwürstina, om sündinu 30. Augustil 1822. Temma abbikaas: Kaarl Widiik Aleksander, Würtembergima Kuninga poig nink Tronipärrandaja, om sündinu 22. Weebruari 1823.

Õnsa laddonu Sure Keiseri Herra Paweli I. latse:

1) Maria Pawlowna, Suurwürstina, Sassen-Weimarima Sureberzogi Kaarl Widiiki läst, om sündinu 4. Weebruari 1786.

2) Anna Pawlowna, Suurwürstina, Hollandima Kuninga Willemi II. läst, om sündinu 7. Januaril 1795.

Õnsa laddonu Surewürsti Mihhail Pawlowitsi läst Helena Pawlowna, Surewürsti Prowwa, Würtembergima Herzogi tüttar, om sündinu 28. Tejembril 1806.

Temma tüttar: Katarina Mihhailowna, Suurwürstina, om sündinu 16. Augustil 1827. Temma abbikaas: Georg, Meklenburg-Strelitsima Herzog, om sündinu 30. Tejembril 1823.

Sel ajastajal petas ladet:

Januaril.

7. Tarto-linan suur Saksa laat, 3 n. — 7. Linna-turg. Wörro-linan, 3 p.

Weebruari.

2. Willandi-linan suur Saksa laat, 8 p. — 2. Wörro-linan, 1 p. — 4. Linna-turg Tarto-linan, 2 p. — 8. Linna-turg Walga-linan, 2 p. — 15. Linna-turg Willandi-linan, 3 p. — 22. Wörro-lin. suur Saksa laat, 8 p. —

Mai.

9. Niggola laat, Wööbso-mõisan, Wenne piri pääl Näppina fihhelfunan.

Junil.

23. Joni laat Willandi-linan, 2 p. — 26. Wörro-linan. — 27. Walga-linan. — 29. Peetri laat Tarto-linan. — 29. Peetri laat Tarwasto-mõisan.

Julil.

2. Karsti-mõisan. — 20. Perno-linan, suur Saksa laat, 3 näd.

Augustil.

10. Walga-linan. — 15. Helme-mõisan, 2 p. — 24. Lawritse laat Moskatse-mõisan, Põlwa fihhelfunan. — 27. Wastamõisa-mõisan, Jani fihhelfunan. — 29. Killinga-mõisan, Saarde fihhelfunan.

Septembril.

2. Abja-mõisan, Halliste fihhelfunan, 2 p. — 4. Sindis-mõisan, Torri fihhelfunan, 2 p. — 4. Sahhari laat Näppina-mõisan, 2 p. — 6. Takerpera-mõisan, Helme fihhelfunan. — 8. Käsna-mõisan, Testama fihhelfunan. — 8. Põlwa ferriso man. — 8. Rõuge ferriso man. — 8. Tarto-linan. — 10. Mõnniste-mõisan, Hargla fihhelfunan. — 10. Oidre-mõisan, Helme fihhelfunan. — 13. Perrawere-mõisan, Jagubi fihhelfunan. — 14. Krawi laat, Krawi kõrzi man, Wana Anz-mõisan, 2 p. — 15. Põljamal, 2 p. — 16. Kirrepi laat, Kirrepi sure kõrzi man, Rõngo fihhelfunan. — 18. Audro-mõisan. — 20. Wandra-mõisan, 2 p. — 21. Sanna-mõisan, Rõuge fihhelfunan. — 24. Mihkle laat Willandi-linan, 2 p. — 25. Mihkle laat Wörro-linan. — 29. Mihkle laat Tarto-linan, 2 p. — 29. Mihkle laat Walga-linan, 2 p. — 29. Kawa-nurme laat Wastfelina fihhelfunan, 2 p.

Oktobril.

6. Luutsniti-mõisan, Rõuge fihhelfunan. — 6. Tarwasto-mõisan. — 7. Linna turg Wörro-linan, 3 p. — 10. Kõo-mõisan, Pillistwere fihhelfunan. — 15. Luustiwere mõisan, Põljamal fihhelfunan. — 15. Drisko-mõisan, Kambja fihhelfunan.

Novembril.

1. Linna-turg Tarto-linan, 2 p. — 10. Mustwee-küllan, Tõrma fihhelfunan, Peipse rannan. — 10. Wörro-linan, 2 p. — 20. Linna-turg Walga-linan, 2 p. — 25. Linna-turg Willandi-linan, 3 p.

Tejembril.

6. Wööbso-mõisan, Wenne piri pääl, Näppina fihhelfunan. — 27. Walga-linan, suur Saksa laat, 8 p.

Lina wahhe.

	wersta maad.
Tarto-linast om	
Narwa-lina . . .	186½
Peterburi-lina . . .	324
Tallina-lina (Põlga- ma kaut) . . .	186
Walga-lina . . .	82
Wolmeri-lina . . .	132
Niija-lina . . .	238½
Perno-lina (Helme- mõisa kaut) . . .	180
Willandi-lina (Rõn- go-mõisa kaut) . . .	99
Wõrro-lina (Reola- mõisa kaut) . . .	63
Petseri-lina (Reola- mõisa kaut) . . .	109
Pihkwa-lina (Reola- mõisa kaut) . . .	163

Sama = wahhe.

Tarto-linast Narwa-lina.	
Tarto-linast om	
Jagawere-jama . . .	23
Tõrma-jama . . .	23½
Ninnast-jama . . .	25½
Kannapungerja-jama	14
Wäikopungerja-jama . . .	26½
Jõhwi-jama . . .	21
Woffi-jama . . .	12
Waiwara-jama . . .	18
Narwa-lina . . .	22½
	186½

Tarto-linast Niija-lina.	
Tarto-linast om	
Udberna-jama . . .	26

	wersta maad.
Ruigaste-jama . . .	24½
Tõlliste-jama . . .	22½
Kulbi-jama . . .	18½
Trenist-jama . . .	21½
Wolmeri-lina . . .	19½
Lenzi-jama . . .	19
Rauba-jama . . .	22½
Englandi-jama . . .	21
Roposti-jama . . .	23½
Niija-lina . . .	20
	238½

Wolmeri-linast Perno-lina.

Wolmeri-linast om	
Rango-jama . . .	23½
Ruhja-jama . . .	22½
Laatre-jama . . .	21½
Killingi-jama . . .	23½
Surjo-jama . . .	19½
Perno-lina . . .	18½

Tarto-linast Pihkwa-lina
posti-teed mõda.

Tarto-linast om	
Kulbi-jama . . .	19½
Pipsti-jama . . .	21½
Mõnniste-jama . . .	21½
Säanna-jama . . .	28½
Wõrro-lina . . .	29
Wastfelina-jama . . .	27½
Petseri-lina . . .	16½
Jõborski-lina . . .	21
Korli-jama . . .	17
Pihkwa-lina . . .	18

Tallina liin.

Armas sõbber! minnewal ajjastajal, kui sõdda palli, kui wainlast ka meie maal odeti, kui sinna ka hä hinna eest woriga Riiga lätsit ehl ka Pohlamale, tun wõeras keel ja wõeras usk, sis aije kalendriteggija sinnoga pikka jutto Riija linast nink sa ollet tedda wist tennanu omman waimun se hä jutto eest, kui sa taad muido ollet loenu. Jut olli mitmale ni mele pärra, — et ta ka saksa keelde sai ümbretõlgotus nink Riija lina Zeitungin trükkitus. Nüüd om sõa larm nink hädda lõpnu, meie armolik Reisri her om 26. Augustil omme wannambide kuldroni pähhä pandnu nink sel awwopäiwal armolikust sõamest kulutanu, et weel kolmel ajjastajal ei pea nekrute wõetama, nink lodap nüüd rigile mõnnes ajjas rahho sawat. Merri om jälle wallal, laiwa tulleswa nink läwa jälle kaubaga, — sepärrast ei tahheta ka en namb ni paljo wore nink sinnake wõttat jälle wanna harrinu tööd ette rahholiko sõamega lotusen Jõsanda abbi päle. Tallina woor om sul ka wanna harrinu tö. Kalendriteggija lööp sul sis seltsimeh- hes nink tahhap sul seldõrd Tallina linast juttus- tada nink selletada, et sa ommete ligest mes sa sääl näet ka middake arwo saat. Ei tahha mees sis sinnoga rielda sepärrast, kas püt sola woi paar punda rauda masfap sedda waiwa, mes mees nink hobben pea kats nädalat aiga Tallina te pääl peawa näggema; muido pahhat wast ärra nink nakkat lahhitsema neid 10 tenga, mes sa kalendri päle ollet kullutanu. Ei! Kalendriteggija kittap weel päleke Tallina woor sul tullulik ollewat, kui Jummal muido sulle terwust annap nink hobbesele jõudo nink hääd talwe teed, kui kaupmees sulle

hääd wori: palka maasap ja kui sinna eest holikas ollet wori nink hobbese pärra kaien, ja kui sul mehhe sõant küllalt om, winale wastapanda, mes te pääl mõnd meest jubba om sure kahjo siise saatnu. Tahha sis sulle Tallina linast jutto ajjada. Käl om liin paljo wähhemb Riia linast, siiski om tõine ka suur nink illos nink tige Eestimä eddimäne lin.

Kui sa sis Tallina minneki päle walmistat, sis piista kalendrit ka puhho — nink seni kui sa Wai to illosa trahtre man sõdat, wõtta ramatofest wälja nink loe mes sa linan saat näggema, sest jubba Tallina lina kõrge torni paistwa põhja poolt so filmi siise. Käl omma pärrametse 20 wersta liratse nink raske. Waiwaga läät sa Moigo kabbelist möda, Ullemiste järwe kaut, — ent tullet sa Laaksi mäe otsa, sis om sul filma lust lina päle laia. Riia te pääl ei olle särast kõrget kottust, kust sa wõis kiil lina illo nätta, sääl peat wast kõrge Peetretorni päle minnema, kui tahhat kiil lina illo nink surust üttekõrraga kaeda. Laaksimäelt näet sa suurt merd, mes Some lahhes kutsutas, sepärrast et tol pool Soomlase ellawa, kelle randa siiski Tallinalt ei wõi nätta. Merre weren näet sa furi müre nink walle, mes wannast ajast jubba saiswa nink pärrametsel sõa ajal weel surembas omma tettu. Lähhämbale henne pole näet Wanna lina, ehk lina sõant kõrge Olai torniga nink tõiste wähhämbide tornega, ent hää käl paistap so filmi siise üts kõrge mäggi, müridest ümbrepiratu nink temma otsan kõrge illosa majja nink wanna illos ferrik, kelle kirri wast ehtest wast jubba mõnda ollet kuulnu. Sedda mälle kutsutas Toompääs. Mõllembil pool näet sinna suurt liina allewit, mes neljas jaus jaetas. Sedda jalko, mes Paltisi te weren om, kutsutas Paltisi allewis, sedda mes Perna te weren om, Perna allewis, sedda mes sure Petterburi te weren, kun postitõlla nink postillioni tolmaden kühwa, Pet-

terburi allewis, nink kun sa eest tassakeste Laaksi mäelt alla läät, sääl om Tarto allew.

Ent enne kui sa mäest alla sõidat, panne weel hää käl mäe otsan ütte kõrget torni tähhele. Se om tulles torn. Kui sa häste kaet, sis näet ka ütte tõise torni merre weren, mes ka laiawule merre pääl õ ajal walgust annap. Ne torni omma wäega targaste tettu nink wäega tulluliko laiwa meestele. Et nemma pimmedusen ärra ei eest, ei ka ranna päle ei jõe, sis teitas mõnne kõrge kottuse pääl rannan tuld ülles, kellest laiwamehhe ärratundwa, määratse merre kottuse pääl na omma. Kui nüüd laiwa mehhe tahtwa sure merre päält Tallina saddama siise purjuda, sis läwa nemma iks eddesi, seni kui tulles torn Laaksi mäe pääl nink tõine ranna pääl üttin jibhin omma nätta, ehk õfel seni, kui päälmetse torni tulli õkwa allumetse torni tulles päle tulles saisma. Sis käändwa nemma laiwa õkwa saddama pole, — ent enne na ei tohhi sedda tetta, muido saas laiwa falla liwamäggede ehk suurte falla kirowide wastat tõukama nink hukka minnema. Nink sedda teed na hoitwa kinni, seni kui na saddama siisen omma. Panne ennege eest tähhele, kuis kiil laiwa, mes Tallinahe tulles, iks sel sammal merre kottusel lina pole käändwa, kui olles neil sääl merre pääl üts te walmistet. Se innessi tarfus om kül innessellemise wäärt.

Ollet sa sedda tähhele pandu, sis sõida tassakeste Laaksi mäelt alla, surest Soldati pidalist möda, kun ka mõnni sinno kaaswellitsist haige maan om, mitmast illofist maiust nink aidust möda, kun rikka innemise ellawa, ka siiski kiil ei olle rõemsa. Eest rikkus ütsinda ei panne joht innemise sõant rahhule, enge se tarwis om täl Jummal pelgo nink waggaust wajja, — nink sest se ka tulles, et mõnnen urtsikun, kun waesus ussest nink alnast wäljakaep, rõemsamba innemise ellawa, kui mõnnen suren majjan,

mes rillus om uhkeste ehitanu. — Ollet sa tük maad Tartu allewist, mes Tallinan ka sobodis kutsutas, läbbikäünü, sis tullet sa ütte lakke haljendawa platši mannu, mes wanna lina kõrge müride ümbre jofep nink allewit linast lahbutap. Müüd juhata minna sinno kurra kät minnema, sest kui sa hääd kät peas sõitma, sis tulles sinna pea ütte turro päle, kun sa koormaga nink hobbefega pea-aigo läbbi ei päse, nink sa tahhat onniete lina sisse minna, ütte kaupmehhe mannu, kes ratuse liggidal ellap. Sõida sis ennege julgede kurrale kaele haljendawa platši kaut nink kui sa sis ütte wannaliko mušta kiwisi wärrajat näet nink selle een ütte laiija silla, mes ülle sure krawi lät, sis kána häle kaele wärraja pole, mes Seppa wärrajas kutsutas. Ent enne kui sa tast läbbiläät, kae ette nink oda weidi, sest sääl tullesu sulle wast wori wasta, mes linast wäljatulewa nink wärraj om kutsas. Seni, kui peat ootma, wõit sa hääl kael ütte lenna aida kaeda illosa puije warjo al. Sääl koggup hä ilmaga hulk linafakste latši mängma nink karglema, sest se aid om laste aid.

Omna kutsa wärraja jo wallale sanu, sis minne õlwa teed turro pole, sest tõise wäiko ulitsa omma wäega kutsa nink kõwera nink prüggitu te särene, et so ratta wõiwa pea katski minna. Sis saat ka pea suurt Niggola ferrikut nätta. Wibi temma man mõnni silmapilk nink kae, kuis innemise omma wannal ajjal honid kindmaсте nink tuggewaste ehitanu, ligeennambest neid, mes Jummal aawus tetti. Sedda ferrikut tetti jubba 1317 ajjastajal ülles, se om 540 ajjastaja eest nink sisesestpidi om ta mitmesuggutse kullatu nink nikkerdetu ehtega nink mu mälletuše kiwiga ehitetu. Mõnne ajjastaja eest ta sai sure fulloga parrandetus. Kui sa tahhat ütte wäiko hõbbe rahhalest kullutada, sis wõit siin ferrikun ätte sure herra koolja kehha nätta, mes siin ennamb

150 ajjastaiga hoijetas nink mes koggoni ärra luionu om. Se olli üts Dül de Kroa (Croix), rootsi sõapalik, se ello ajjal ni paljo wõlga olli tennu omma uhke elloga, et pärran surma keake es tahha tõist mahhamatta. Ent ferriko hoitja saap müüd mehhest kaswu. Ta näüdap sedda kooljat rahha eest, nink kui temma wõiwa jubba kakkewa, sis umblep temma wastid nink pannep talle sälga. Niggola ferriko taggan om üts wanna hone, lina müri liggidal, sääl peti Rootsi kele Jummal a orjust, kui minna pärrakõrra Tallinan käwwe. Sest linan nink Saarte pääl, mes linast nättas, ellap paljo Rootslaisi, ennambest laiwamehhe nink kallapüüdja. Müüd kána ümbre nink eddest minnen ollet pea turrul. Sääl saisap ratus so filmi een, kun lina Radi-kohhus kofkotullep. Küssi tan, kun so tutiwa kaupmees ellap nink panne hobbest koormaga temma howi. Ärra müüd wibigo paljo aiga kauplemisega, osta mes sa tarwitat nink pea kauplemisse man melen, et kallis kaup om ennambest hä kaup nink et se kaupmees, se kaupelden hinda paljo oddawambas teep, kaloga nink kaubaga so pettap. Ent ligeennambest hoija henda wina eest, sest egga naps, mes sa kaupmehhe käest wastawõttat, saap kauplemise man kalliste massetus. Siiski hobben peap puhkama, et ta pikka te pääl sure koorma een ärra ei wassi. Sul om sis aiga lina laiija nink minna tahha sinno sõbra wiisil sata nink mõnda selletada.

Tallina liin om wanna liin. Jubba sai ehk 650 ajjastaiga, et eddimätsi maiju Tani kunninga kassu pääl Toompä mäeotsa ehiteti. Kuis se sündi? sedda ei tija keake ni hulga ajja pärrast selgede juttustada. Mõnne ajjastaja eest omma innemise Tartu oppetajale Bubrigele kõnnelnu, et luggu nida olnu: Wannal ajjal elli üts kunningas Tani maal, kel kats last olnu, poig ja tüttar. Kunningas

om sedda tüttart ütte laiwa päle pandnu ja käsknu, et ta piddi eßi kawwedan hennele ütte kottust ello: assemeß otõma. Suur torm aije laiwa Harjoma randa nink kottus olnu täl ni mele pärra, et ta nõw wus om wõtnu, sinna jäda nink ommast warran: duseßi lina asjutada, meß Tanilinas kutsutu. 1310 ajastajal saiwa kõrge müri lina ümber tettus, meß oßast parhilla weel saiswa.

Ent nüüd lakkem eddimält sure turro päält kitsa alitsa kaut Toompä mäele. Siin Toompä mäel omma ne majja, kun Tallina kubbernemango ülemba nink suremba asja sawa toimetetus nink linnitetus. Siin ellap Loßsimajjan kubberner, Roigo herra welli, kelle mõisan sa wist mõdaminnen jubba immes: telemisega ollet tähhelepandnu mitmasuggust kunstiko krawe läsidega, illoßid nurmi, wõderast nurme: wilja, tõistuggutõid põlloriistu, kui meil prugitawa omma, nink muid nisuggust. Toompä mäel om ka mõisni: luide majja (Ritterhaus), kun eggal ajastajal ütõfõrd Tallina ma mõisniko kottotullewa nõuwo pid: dama. Toompä mäel ellap ka kommandant, se om lige lina soldatide nink wallide ülembpälik. Toompä mäel om ka wanna Tomi ferrif, meß 615 ajastaja eest üllestetetti. Kül ta om paar kõrda sanu tulle läbbi rikkotus, ent eggafõrd jälle parrandetus. Wast ferrif om just wallal, siß lakkem siße nink laegem neid nifferduid nink malituid ehtid, meß kirriwan riddan müritulpe nink sainu möda omma ülleßpantu. Meß na kül peasse tähhendama? Eggal mõisniko seltõil om omma seltõtõt, meß ka pitsati siße kai: wetas eht tõllausse päle malitas wai herberi uße päle pantas, kui olles sääl neide nimmi päle kirjutetu. Tallina ma mõisniko omma siß lastnu neid tähti puust nifferdada nink malida nink omma neid Tomi ferrifun ülleßpandnu tähhes, et neide seltõi luliitmisil õigus om, awwalikult mõisniko koggodusele kottotulla

nõuwo piddama. Sääl wõit sa siß nätta mitmas: suggust kusso, ni kui ütte mälke, nink mäe pääl hõbbes: täht nink al roßi: lilli. Se om Errastwere paroni seltõtõt, kelle seltõist mõnne ka Tallina maal ellawa nink mõisid piddawa, ni kui Noistwere, kust sa ollet mõdasõitnu, nink paljo muid mõisi. Tõise pildi pääl näet sa ütte oja malitu ollewat, nink oja sißen nelli hõbbe: lalla, se om Linamäe mõisa herra seltõis: täht, nink weel muid paljo.

Toompä mäelt läme jälle õrwa teed alla lina pole nink kõnnime Pikka ulitsat möda, meß eggas: mees sulle ka saap juhhatama, kui ma eßi ißholikult jo kõrwal ei wõi käwwa. Sääl om Pühhawaimo: ferrif. Rae, armas sõbber, se om Marahwa ferrif. Ei ta kül olle illoßamb ferrif linan, ent temma sißen jaetas ligeparrembat hääd nink warrandust nisamma häste, kui uhkembin ferrifuin, — sest sääl kulutetas ka seddasamma selget Jummalä sõnna. Se kallis Jummalä sõnna rõemustap sääl so welliste sõamid kurbal ajjal, linnitap nõrkusen, täüdap neid allan: dusega, meß Jõsanda melepärrast, se kõrlile wasta pannep ent waddalile armo näüdap. Ka ferrif om pälegi ligewannemb ferrif Tallina linan, sest ta om ennamb kui 620 ajastaja eest üllestetetu. Nõuwa sääl, kun ferrifohoitja kül peas ellama, lasse hen: nele uße wallale tetta, lamme altri ette põlwile mahha nink palle sääl paar sadda werõta ommatõist kawwen suurt Jõsandat, et ta ommast eßalikust armust tahhas sinno ja so ommatõid õnnistada nink paimen: dada ißho nink henge: polest, nink ütte siß rõemsa ußuga Amen. Siß kule ka, meß ferrifohoitja sulle juttustap õrrildest, — kuis Ma koggodus 10 ajastaja eest rõemsahte neide soetamise päle andid kottopand. Örrildeteggia Normann om neid walmistanu nink nüüd ne örrila saatwa launi häältega ferrifoliiste laulo: palwid.

Lakkem nüüd pikast ulitsast laiwa ulitsade, meß om ligeillusamb lina ulits. Üstikem sääl ulitsat möda

ranna pole alla, siis saime pea Olai-kerriko lämwe een. Se om ka wanna ferrit nink suremb ligist lina ferriluist. 1819 sai tõine pilse tullest ärra-pallotetus, et muud pärra es jä kui palja müri nink torni tomp. Ent taad tetti pärrast jälle sure kulloga wastsest ülles. Torni petas — ehk ta kül ennamb ni kõrge ei olle kui wannast — üttes neist kõrgembist torneist Eüropa maal, nink laiwamehhe näggewa tedda jubba üllikawwedast merre päält. Sepärrast rōdemustawa ka lina koddaniko temmast nink ütlewa: ta om lina au ja illo.

Kül ollet wast nüüd jubba näggemiseft nink käämisesft wäsinu, siiski lakkem weel ranna wärra-jast läbbi merre weerde. Ei sa kül siin ni paljo laiwo ei näe kui Lūna jōel Riia al. Ent ne lauba-laiwa, mes sa siin näet, ne towa kallid asju, mes sa omman majjapiddamisen wāga tarwitat, ni kui sola nink heringit. Nink sure sõa-laiwa kerme mats-rosidēga, ne näütawa sulle, kuis rigi üllemba merre pääl ka nida wallitsewa kui ma pääl. — Raet sa nüüd rannast merre päle, siis sa näet hāäl kael ütte sure sare mõtsa sinnitsewat. Se om Marri saar. Sāäl iste pärrametsel sõaajjal Inglase nink Pranzuse laiwa, sõawāggi. Na mehhe raggiwa mõnd hāäd puud mahha pesitamises nink rōiwa kuiwatamises põhja külma wasta, mes neile harjo-mata olli. Saar om kono pärralt nink koddaniko omma muist Rootslase muist Marahwas. Na ellawa rahholikult tõine tõise kõrwal nink toitwa henda kallapüüdmissesft nink neide laiwa juhhatamis-est, mes Tallina saddama pole purjutawa. Enne na piddiwa Tallina ferrikude kääma. Ent nüüd pärra-metsel suwweel sai neide omma ferrit walmis nink kulutetas nüüd Jummalā sōnna neide omma sare pääl.

Ėgga sul wist aiga ei olle Marri sarehe üle merre minna tedda kaema, sepärrast tulles weel min-noga ütte werōtakese maad mõnda kaema, mes sa

koddun ei wōi natta. Lāme siis ranna kaut tūf maad eddesi nink siis kāname hāäd lāt sisse. Sa küsit: Mes illos suur majja ta kül olles? Se om Keisri omma majja, kun temma ellap, kui wast ütš, kōrd aastal ommatsidēga Tallinahe tulles omma sure ammeti tōöst nink waiwast puhkama. Sest nemma armastawa Tallinat nink paggewa mõnnikōrd sure tolmo eest, mes Petterburin suwuitsel ajjal om. Suur Keiser Peter I., kellest Laiuše kōster Nilānder ütte illosat ramatoseft om kirjotanu, ehhit sedda Lōssi-majja omma prowwa rōemokottuses. Kül om majja illos, ent illosamb wel om se hoijo mõts, illosa wanna xuijega nink teijega, mes omma ni puhta kui ütš kambre pōrmand. Siin wōit ka natta, kuis puijēle tullulik om, kui kuiwe osse lastas nink ärrakāsitas. Sedda Keisri puhkamise nink rōemo-kottust kutsutas Katarinentalis. Siia tulles ka suwweel nink ellap ümberjōri illosin maijun paljo rikkid sakso, wārsket merre luhwti hōngama nink merren zuklema. Neile tulles jälle paljo wōderid linast nink neil hendal om ka linan paljo asjo ajjada, kiksuggust frami osta nink muud. Sepärrast lāt lina nink Katarinentali waijel eggal päiwal Tili sanks sinna nink tenna. Se om suur tōld, mes neljast hobbeseft wetas nink sāetu tunnil lina sawwi wārrajast woi Katarinentali zuklemisse majjast ärralāt. Wōip siis innemine linan omne asju ajjada seni kui 2 minutit enne kella kätte nink ommete, kui torni kel kats lōöp, Katarinentali ärrasdita. Ent kui mees woi ka ütte poolt minutit siis weel peas wibima, siis hādda kāen, — jubba tōld lāt ärra nink ei kule temma tännimist ennamb, enge mees peap omma kats tundi ootma, enne kui tōld jälle sālāt ärralāt, ehk peap ka trahwis omma ajjawitmise eest päiwa pallawan läbbi liwa nink tolmo jalgsi kōndima. Sārane sādmine om ta polest wāga hā, et innemise opwa ušsinasie kilt minuti päle toimetama nink aiga kallis piddama; —

fest aig om kallid, ütlep pühha kirri. Maal innemine arwax hennele iß aiga willand ollewat, mõnni sullane ütlep päle: „melles wajja rühkida? Jummalal om aiga nink perremehhel leiba!“ — nink nida ei sa nemma omma tõga õigel ajjal walmis nink ajjawitmine sadap suurt kahjo. — Ollesse kiit wannal ajjastajal aiga kermeste pruutnu nink aigaste nalkanu Krawi lade päiwal, mes 14. Septembril petas, kartohwliid wõtma, sis es olles ni paljo kartohwliid külmanu ma sisse jänu, kui 25. Septembril kange külma tulli. Sepärrast olle kermel! Mes sul wajja tetta, sedda tekko pea ilma aiga wiitmata — aig om kallid! — to sedda kallist oppust Tallina tõllast ütten omma koddo, sis saap Tallina woor sulle weel tõist suurt lastwo saatma.

Ent nüüd ollet wast ka jubba ni ärrawässinu, et jalla sinno ennam ei tahha lenda. Tõmba sis taskust 5 tenga wälja, istu kufari kõrwale tõlla päle nink juttusta kottun lastile, kuis sa ollet kui suur sakõ uhke tõllaga Tallina lina sisseõdinu.

Piggi sawi-wärrajat wõit weel Kattoliko ferriko sisse minna, mes kiit päiw wallal om. Rae päl illosat altri pilti, mes neitsi Maria taiwamin, nekit tähhendap. — Üts wõeras Saksama kunningas om sedda pilti 10 ajjastaja cest selle ferriko päle kinknu.

Nüüd, armas sõbber, pallup kalendriteggija sulle weel kät Jummalaga jätmisses nink sowip sulle termust. Jõsand hoitko sinno te päl fige õnnetuse cest nink andko, et sinna kottun naist nink lasti, sullastid nink näütsiluid, tõprid nink lambid, aitu nink nurmi kiit hä kõrra man lõwwas nink et sinna eale es peas kahhitsema, et sa seõrd Tallinan ollet ennam aiga wiitnu kui muido ja et sa figest, mes sa saäl ollet laenu, iß rõemsa sõas mega ommatsidega wõis jutto ajjada.

Siski anna sulle weel teedmist neist wastist jamust, mes sõa ajjal Tallinast Põzama laut Tartohhe omma säetu, nink kui pikka ne jamawahhe omma.

Talinast Awiko kõrtsi 15 wersta, saält läät sa Waida nink Arrowala mõdist möda Sauli kõrtsi 16½ wersta, — saält Pallistweerde 16½ w., saält Mustlandõmme, illosan mõtsan, 14½ w., saält Anna ferriko kõrtsi mannu 16½ w. Sedda ferrikut kutsuti wannast Purdi kabbelis. Ta om Paide abbiferrik. Saält 14 wersta Paide lina, siski ei sõideta lina sisse, kui saäl nimmelt tallitust ei olle, ni kui kolmel suril ladel, mes tan petas 3. Weebruari, 10. nink 11. Septembril nink 8. ja 9. Nowembril. Saält 13 w. Nurmõni, Nurmõsõst sõidetas illosast Poiko mõdist möda Pajjo kõrtsinu 14½ w., — saält lät te häd kät Willandi päle, ent sinna läät kurra kät Tarto pole Põzama le 16 w., — sis Aido kõrtsi mannu 16 w., — saält Painskulla, kun suur wassewassar paugup 12½ w., — saält Moisama jama 16 w., — saält Tartohhe 24½ w. — Tartust Wõrrohe om nüüd kolm jamawahhet: Tartust Wanna Ruuste 17 w., — saält Karrilazi 14 w., — sis tulley Tilliorro jama, saält om 18 wersta Wõrrole, — ent Tartust Wõrroni om figes 65 w., mittus wersta tulley sis Karrilazi nink Tilliorro jamawahhe päle?

Ent nüüd jä seõrd Jummalaga!

Tarto kihhelfuna laddonu kerriko oppetaja

Karl Heinrich Gehewe

wiimse ellopäiwa suuwel 1856. Saksamaal.

Tarto kihhelfuna rahwas leinawa parhilla weel omma kallist oppetajat Gehewe, ke Mai kuul 1856 Saksamale läts terwuse, lättet otsma, kost temma hennelle loot abbi sawat ütte többe waasta, mes tedda jo mõnnikõrd haigewote päle olli mahhapandnu. Kui temmal se nõuw olli wõdetu, sedda reisi ettewõtta nink temma foggodus sedda kuulda sai, sis palsiwa kül mõnne hä sõbra waasta nink ütliwa: „Arge minge, armas oppetaja, wõderale male ärrakoolma; meie tahhame teid armoga nink hõlega kottun põetada nink kui Jummal teid ärrawõttap ausaste mahhamatta! Wäga halle olles, kui meie teid ennamb nätta es saas!“ Eht kül oppetajal armas olli, neid sõnnu kuulda; siiski temma jäije omma nõuwo päle saisma nink kostse: „Laske mul minna, sõbra, kohhe Jummal minno kutsup, ke sedda lotust mo sõame siise om pandnu, et ma wõderal maal terweß sa nink terwelt

säält taggastuße.“ Kui temma omman kerrikun pär-
ramest tõrda juttust ütlet nink armosõnnuga omma
armsat foggodust jummalaga jät, sis es olle kül
ütteinustite kerrikun, kelle silma es olles zilknu nink
ke es olles süddamest Jummalat pallelnu, neide kallist
hengekarjust omma hõle nink kaitsemise alla wõtta nink
jälle terwelt neide keskete taggastjuhhatada. Ent Jum-
mala nõuw ei olle meie nõuw nink temma tahtmine
ei olle meie tahtmine. Gehewe es tulles taggast enge
jät omma kerrikut lāsjaß pärä. Mitte ütfinda temma
omma foggodus, enge ka wõderale foggoduse innemise,
keä siin Tartun temma kerrikun omma olnu nink
temma oppust kuuldu, peijewa tedda kallis nink
mälletawa tedda sõameliko armoga. Sepärrast ar-
wame, et kigil, keä kalendrit luggewa, hämeel saap
olles, kui neil siin lühhidelt teedmist antas, määrte
temma wiimse ellopäiwa omma olnu, nink laßeme
ütte kirja, mes temma lästprowwa Tarto kõstirile
Luigile Saksakele om kirjutanu, Makeelde ümbrepantu
siin kalendrin ärratrükkida. Sessamma kirri kälp
nidade:

Ratkenhöweni mõisan Labiawi
lina lähükese Preisimaal 5.
Aug. 1856.

Minno armas Luif!

Mul ei olle iß weel wõimalik olnu teile kirjutada
nink nihaste teile kui meie armsale foggodusele teedmist
anda minno armsa perremehhe pärramestist ellotundest
nink wiimsest rahhopaigast. Oßast ma olli ütewarki
reisi pääl, oßast ni haige, et ma hädda pärrast ennege
harwaaste ommile latfile jõudse kirju sata. Oh, armas
Luif, minno ellokõrd om üllirasse nink minno murre-
päiwa ei tahha otsalõppe, kui Jummal ei wõtta
minno päle armo heita, ni kui ta seniajjani mo ello
eal immetaoliskult mo päle om armo heitnu!

Kui ma pärramest tõrda teile kirjuti, sis jo olli

minna ommast perremehhest ütsinda mahhajänu. Ma es tahha kül temmast mahhajäia nink pälfi tedda weel Königsbergi linan hallufaste: „Ärge reijige ütsinda, wõite minno ka ütten! Eht kül mo tros ei olle parhilla siin, siiski ma wõi üttentulla, kül tüttar sadap troosi pärra.“ Ent temma naar nink kostse: „Tohter üttel, et ma julgeste wõi ütsinda reisida, ent teie ollete häddaline nink tete mulle ennege reisi pääl waiwa.“ Temma tabt laiwaga minna, ent minna feli sedda nink lodi, et laiw jo olnes ärralännu, kui mo perremees korterist merre weerde sõit; ent hobbe se tulliwa merre werest tühjalt taggasi; laiw olli weel sääl olnu nink mo perremees õigel ajjal weel päles sanu. Se olli pärramene lōrd, et minna omma kallist perremeeft weel ilma pääl näije! Se olli 16. Junil. Temma olli tootanu mulle Stettini linast kirjutada nink minna odi terve nāddal suren peljun nink hirmun sedda kirja. Wimate tulli 24. Junil kirri Dresdeni linast, ent se kirri es jõwwa minno sõant rahhul panna. Se laiwa-reisimine olli mo perremehhel wāga kahjolit olnu. Dōsendamise lābbi merre pääl olli täl werri pāhhā tõusnu nink täl ei olle wõimalik olnu Stettini linast kirjutada, kui ta sääl olli mäle jõudnu, enge säält ilma wibimata aurotōllaga Perlinist lābbi õwā Dresdeni ruttanu. Dresdenin olli täl kange päwallo olnu nink aoti filma-ärrajummeštamine nink sepärrast olli temma säält jälle rutto Karlsbadi lina sõitnu tohtre Erdmanni jure abbi otsma, ke Tartust olli sinnatulnu. Se kirja päle olles minna ilmaribimata tälle pärralännu, ent ma pelgsi, et ma temmaga kōffo es saas, sest ma es tija, mes nõuwo tohter Erdmann tälle piddi andma. Minna es mõista muud tetta, kui tälle kirja sata Pranzensbadi lina Pōmimaal, sest se lina terwuse lāttet pruiki olli temmal jo Tartun ette wōdetu, nink teedmist anda, et ma walmis olles eēfi henne pärrast ka sinna minna, se päle loten,

et tälle se wasta middake es olles ütlemist. Sesamma postiga kirjuti minna ka tohtre Erdmannile nink pälfi tedda, mulle tōttet kirjutada, kuis luggu haigega olnes. Jälle lāts üts nāddal mulle oten nink wārrišten möda. Wimate tulli poolpäiwal, 30. Junil, kirri mo wāüle Pranzensbadi, kost lel temmale kirjutap, et temma minno perremeeft om leūdnu korterin haige ollewat nink temmast lāsku sanu tälle kirjutada, et tohter tälle kitnu Pranzensbadi ärraminna male, nink et temma minno palles, ilmaribimata sinna tulla nink tedda säält ärrawia. Se olli õdōdangul kello 8 aego, kui wāli mulle sedda üttel nink ma eēfi olli rinnust haige; ent teie wõite eēfi mõteldā, armas Luik, et minna omma haigust nūlid ennamb es kawwatse, enge seddamaid omma troosi kōffowōtti nink tōisil hommungul kello 6 aigo jo te pääl olli Königsbergi lina. Kello 11 aigo olli ma sääl, ent üts aurotōlla rong olli jo Perlini ärralännu, tōine piddi weel õddangul kello pole 11 aigo minnema. Oh, mes piin se mul olli, sääl ütsinda trahteri pääl istu nink õddanguni odata, kui mo südda ja mo mõtte sääl tahtse olla, kun mo armsal abbikasal häddan nink wallun minno wajja olli! Runnage es olle mo silm weel aurotōlda nink raudteed nānnu, kunnage es olle ma weel sāratsē sure reisi pääl wōeral maal olnu, ent armas taiwane eēsa olli mo abbi mees nink toetaja, nida et ma ifs hāste lōrda sai nink tōllan hāad aēsent leūdse. Ent minna es julgu ka tōllast wāljatulla eht pallafest wōtta, enne kui ma Perlini sai, nink sääl es jā minna päiwa hengama, nida kui kiik mu reisija teggiwa, enge otse seddamaid jälle säält eddesiminna. Eēspäiwa õse wasta tōisipäiwa 3. Julil lāts rong minnema nink kello 9 tōisipäiwa hommungul olli ma jo Plauenin. Ent säält ei kōli aurotōld Pranzensbadi, enge hobbe se post. Sāält lātsi ma sis postiga eddesi mākke ülles mākst alla, seni kui ma pärrale saije. Kello 6 aigo päle

Idunat sõit tõld Pranzensbadi linan trahteri ette, mes kutsutas „Saksa majjaš.“ Sääl olli mo perremees korterin. Minna rutto tõllast wälja küsima se numre pärra, mes temma kambre nummer olli. Minno jubhateti trahteri perrenaise mannu. Sääl ma nõudse omma perremehhe pärra. „Temma om haige,“ kostse perrenaine, „nink tohter ei lasse keddale mannu.“ — „Laske mul ommete temma uše taggan saista, seni kui tohter tullep,“ palši ma hallusaste. Sis mul üteldi wimate tõttet: „Eila keskpäiwal kello 1 aigo (2. Julil) heit temma henge!“ Ma satte sohwa päle mahha nink jäije kanges nink leletumas, seni kui ne sõnna mo rinnust wäljatüksewa: „Kos temma kolu kehha om?“ — Nemma kostsewa: „Tedda ei olle ennamb siin!“ — „Kallis Jummal,“ ütli minna, „kas siin om ka meie ušu oppetajat? (Sest Pranzensbadi rahwas omma Paapsti ušu) Seddamaid minti sarašt oppetajat otõma, ent se olli nifamma wõeras kui minnagi, siiski lahhe da näoga mees, ke minno eest hoolt kand nink ütte kammert küsse mulle korteris. Ent sedda es tahha nemma mulle anda nink ka muud middake minnoga teggemist tetta, et mitte awalikus es saas, et neide majjan reisija olli ärra kolu. Nemma ütliwa, et „kui se jut wäljakäüp, sis ei otsi reisija siin korterit, enge läwa muiale, nink se tullep meie trahterile kahjus.“ — Minna es mõista se päle middake kosta nink küsse ennege, kes mo kaddonu perremees olli pöetanu? Nemma tõiwa ütte wanna emmanda nink sellega ma sõitse ütte külla, 2 wersta maad Pranzensbadist, kohhe nemma minno armsat kooljat olliwa ärrawinu. Minno jubhateti omma armsa abbitasa mannu, ke wäikesen pu-kabbelin olli mahhapantu. Oh, kes jõwwap sedda üleskõnnelda, mes minno südda tundse, kui minna seddamisi omma kalli abbitasaga piddi kolkosama!! Üts hawwakaibja mäht minno kigekallimbat kooljat maddala rami pääl jämmeoast wil-

latsest tekkist wälja. Walge linna olli ka weel koolja ümbre mäsitu; sedda es lasse ma hawwakaibjal omma käge puttu. Minna eesi tõmbši linna palge päält mahha. Se armas tutwa näggo paisse mulle wašta, ent minno südda tundse näust ärra, et ta murren olli lahfunu. Temma palle nink otša eddine olli walge kui lummi, temma kaelese ka; ent mele kottuse nink kõrwa nink kulla tagguse olliwa küf mustja sinnitse. Reid kottusid olli surma engel omma käge putnu! Minna pühkse werd temma hulete päält ärra, anni temma otsale nink käsile suud nink palši silmaweege Jummalat, et ma sedda risti suttas kanda, mes temma mulle olli pälepandnu. Koggemata tulsiwa ne Makele sõnna mo suust wälja: „oh latse, tulge kaega omma oppetajat!“ Ent sääl es olle hengegi, ütteinustke loma, ke tedda kallis peije, kui minna ütfinda, minna nõrk ja rõbhutu innemine, temma waene pärrato läst! Minna wõtti nüüd selle wannamoriga küllan korterit tallomehhe majjan nink käftši kabbelin küünlid pallama panna nink seni koolja man walwada, kui kirst walmis saas. Kooljal olliwa temma kigeparremba reiwa selga pantu. Kestõ ajjal kopputeti uše päle, kirst saisi uše een nink hawwakaibja tulli mo wote ette mulle kulutama, et linan jälle üts wõeras olli kolu, kedda piddi säeduse pärra kestõ ajjal kabbeli päle wima, kos ennege üttele kooljale asent om. Sepärrast olliwa nemma kirstoga ruttanu nink palšiwa minno, omma armsat kooljat eest ärrakassida, et tõisele rumi saas. Minna olli nõrk nink haige, es jõwwa üllestõusta! Ma anni hawwakaibjale rahha nink palši tedda, kooljat kirsto panna nink sedda kabbeli seina nale mahhutada, et wõerale kooljale rami pääl ka weel asent jääs. Sedda ta toot tetta nink läts ärra. Minno filmi päle es tulle ennamb unni, ent üllestulla es jõwwa ma ka. Tõisel hommungul lätsi ma tallowanfrega kabbeli päle nink lassši üts laud nink paar tole sinna wia.

Üts paron tulli pärrandudma, kas mul abbi wajja olles? minna lastsi tälle ütelda: „Olge terve küski, mast, seddamaid tulles praost Heindorff Jehrbel, linist nink mo wäümehhe lel Kruse.“ Paron lats ärra nink tōise tulliwa mannu. Praost olli lina purgemeistre nink Paapsti-ussu oppetaja man olnu nink tōise mulle sōnnumid, et lina kabbeli pääl wōip sedda wōera ussu oppetajat kül matta, ent ilma kella lōmata nink ilma laulu laulmata, nink kui üts Lutteruse-ussu oppetaja koolja man tahhap juttust ütelda, sis se om keelomata, ent kabbeli päle ei tohhi ta tulla, enge peap omma juttust kabbeli läwwe een piddama. Se olli mul wāga halle kuulda. Kooljat es wōi ärrawia ilma lubbata, et jo kolmas päiw olli surma tunnist arwata, nink se tarbis olles wajja olnu Austria Keisri käest lubba pallelda. Nink se man olles ka weel tinnakirst wajja olnu, minka koolja tōise pufirsto sisse pantas, kui tedda tahhetas paigast ärrawia. Kost minna waene sedda kiif piddi sama nink tallitama! Mōllemba sōbra olliwa wōera, wanna Kruse jo 70. ealine jōrweto mees nink kawwest Oldenburgi maalt tulnn. Praost kit mattust ärrataallitada, enne kui kohto polest keelmine wahhele-tulles. Minna anni pärra, ent südda tahtsi lahkuda murrest. Praost kuuld tōisest kambriist mo ifmist nink lats ärra mattuse pärrast otsust teggema. Minna tahtsi ommale wellele, ke ka Saksamaal reist man olli, teedmist anda, ent es tija, kon kottal ta olli. Ma lasti tohter Erdmanni käest küski, ent temma es tija ka mo wellest middafe. Kost sis weel abbi olli lota? Üts Lutteruse-ussu oppetaja, omma koggoduse filmaterrakene, piddi wōeral maal ilma kella lōmata nink ilma laulo laulmata sama-mattetus, kos ka mälletuse-kiwwi ei kela haudude ärraseggamist! Säratsen hāddan nink murren tulli Zummalaist läh-hätetu engel mulle appi, sesamma paron, ke jo henda abbimehhes mulle olli pakkunu, kessealine mees, paron

Rahlen nimmi, Kalzenawist Lättimaalt. Temma olli praostiga püüdnu kōkkojaia, temma käest kiif kuulda sanu nink waimun ligutetu nōwo wōtnu, mul pärratul lāsjal armo näüta, mis Jōsand tälle tasfugo, ke fulutap: „mes teie sel figewāhhāmbal omme wellitside seast ollete hāäd tennu, sedda ollete teie mulle tennu!“ Paron Rahlen olli seddamaid Egeri lina sōitnu nink suurtsuggu sōpru nink tutwide läbbi kohtult lubba pallelnu nink sanu, kooljat tōisel päiwal ülle piri wia nink Lutteruse-ussu maal mahha matta. Temma tōise ütte Lutteruse-ussu oppetajat lähhametsest Saksama küllast ütten nink meie tōnne, lime temmaga ärra, kooljat tōisel päiwal päle kess päiwa matta. Oh armas Luif, kuis olli nüüd mo südda rahhul, ma kummardi Zummala armo, ent se Zummala arm saije arwalikus mo ihho filmile sen innemisen, ke hāteggemisen minno wasta Zummala kujjo saarnane olli, ni kui pühha kirri Zummala lastist nōrwap! Oh, pallelge teie, pallelgo kiif koggodus Zummalat se Zummala latse eest, ke armo nink heldust om näütnu omma lähhāmbat wasta, tawwembat kui minno film eale om nānnu! Neljas päiwal, 5. Julil, tulli paron Rahlen nink tōise omma tōllaga praostit nink Kruset ütten, wōt minno ka tōlda nink nida saime, enne kui pool tund olli mōda lānnu, piri päle wälja nink leüdsime koolja-wankert een, kos kirst pääl olli, kelle seen minno armsa abbi kasa kolukehha hengas. Mul halgati Tawit Wirtus meelde, ke Tartun Zummalaga jätten üttel: „Ei, oppetaja, teil ei sünni muial, kui siin henge heita, kos meie teid omme kätte pääl henguse paika kanname!“ Kos olli nüüd Tawit? Kos koggodus? Wäikesen küllan jäiwa kooljawanter tōllaga saisma. Rahwas tulli kooljaramiga meile wasta, wōttiwa kirsto päle nink saisiwa kirsto ümbre. Üts wāga kallis neljahāleline laul allusteti laulma, kelle eddimāne wārs nidade kawwe: „Mo Zummal, ei tija ma, kos minna kole,

nin! määrne muld minno ütšörd kattap, ent kui ma ennege se päle wõi lota, et sinno käsfi minno ärratap, sis om egga kottus hä, sest Ma om kigin paigun sinno pärralt." Kui pärramene wärs laulti, nakkati ferriko kella löma nin! wöeti kirsi ülles nin! kanneti sure ferrikoläwwe ette, kos ökwa altari wasta ferriko een haud olli kaiwetu. Sinna panti raam kirstoga saisma nin! oppetaja üttel juttust nin! tallit matmise luggu kiif täwwešte önnistuse sönnuni ärra. Ent kottus olli wöeras, mansaisja wöera, matmise luggu wöeras. Kiif lätsiwa ärra, minna ütšinda jäije saisma nin! lastfi lastilt sedda laulu laulda: "Jesuz, ke mo lotus om," seni kui haud olli kinni mattetu. Hawwa pääl satte ma põlwili mahha nin! palfi Jummalat nin! paron Rahlen toet minno nin! weije mo kulla taggast. Temma tahtse ka matmise kullu kanda, ent minna ütli tälle, et koggodus ommale kaddonu oppetajale ni rohkeste om andnu, et täl willand om, kui sedda matmise päle kullutetas, mes reisimise kullust pärrajänu. Minna kintfi rahha ferrikule, lauljile, massi kiif kohto nin! Paapsti-üsfu ferriko kullu ärra, kiif paron Rahleni kae läbbi, ke wimast tallitust ärratallit, ehk temmal kül töisel päis wal ärraminnel olli ommatside mannu, kea tedda odiwa. Temma läts ärra nin! minna jäije ütšinda pärra nin! olli haige. Lina purgemeister last minno henne mannu kutsu nin! and kaddonu oppetaja rahha nin! trossi mo kätte. Rahhast olli paljo mahharwatu se päle, mes kaddonu omma haigewote pääl olli tarwitanu, nin! laulatuse sörmus olli ärrawarastetu. Wiis tundi läts purgemeistre man ollen ärra, nin! kui ma kulla taggastulli, jäije ma ni haiges, et ma öse tahtse ärrakoolda. Kes nüüd minno kolu kehha olles ärrawinu? kes mo rahha nin! häd olles omma hole alla wötnu? Minna sadi omma wannamori Schönbergi kulla, kos mo abbikaas hengap, nin! käsfi mul sääl forterit ürida.

Schönbergi kulla oppetaja promwa, Hänichen nimmi, tulli eesti mo pärra nin! weije mo omma maia. Sääl anti mulle ütš kamber, kelle wöerussest ütš wäifene us kabbeli päle wäljaläts, ökwa sinna paika, kos mo armsa abbikasa haud olli. Oh, kuis olli ma tennolil se eest! Paron olli mõisaherra aidniko palganu nin! kapa lastnu turbidega katta nin! lille ümbrezöri istutada, ni et koolja haud sugguke kolle es olle, enge wäga rōemsa wäljanälit. Minna kaije warra hommungust öddanguni üttest wäifust alnakesest kapa päle nin! istse saggede temma een ehk olli Jummalat pallelden temma een põlwili maan. Siin Sakamaal, kos koggodus wäilese omma nin! egga ajastaja mitte ennamb kui 10 ehk 20 kooljat ülle koggodus ei matteta, om se wiis pea kigin paigun, et kooljahawwa ferriko ümber kaiwetas nin! oppetaja eesti ka liggikōrran ellap otsego keskel koolnuide sean. Egga päiw lödi ferriko kella hommungo-palwusele, idunale nin! öddango-palwusele kolimajjan, mes ka kabbeli pääl saisap. Kolm päiwa olli ma oppetaja Hänicheni majjan paigal nin! leitse sääl hüwwi innemiste sean nin! mo armsa kaddonu abbikasa hawwa man rahho ommale söamele. Sis tulli mo welli, oppetaja Moriz Peterburist, kellele ma Gedeni lina olli kirjutanu, nin! weije minno Perlini, kost prohwesser Friedländer, ütš wanna söbber Tartust, minno aurotōllaga Königsbergi saat. Enne ärraminnekit tallitime weel ütte mälletuse kiwwi hawwa päle, mes oppetaja Hänichen ütte munstri pärra toot laste zaggada. Mo poig kirjutap mulle Rijas, Tarto koggodus tahtwat omma oppetaja kehha laste wöeralt maalt kōddo tuwwa. Ma pelga, et se ei tahha kōrdaminna. Ma laste parremb ütš kiwwisammas Tarto kabbeli pääl üllesäeda üttes mälletuses neide sean, kea omma armoga nin! usutawusega temmale ellun häd teggiwa nin! ka surman tedda weel hämelega mälletawa. Üttelge sedda koggodusse; ja üttelge

temmale, et oppetaja omma surmawete pääl omma koggoduse eest Jummalat om pallelnu. Wannamoor üttel: „temma teggi wõderakele palwust nink nida pallelden koli temma waijelepantu käsfiga ärra.“ Se mõtte pinap minno ifs weel, et ta murrega minno pärra om ihlanu, nink minna es sa enne pärrale kui 24 tundi pärran temma surma, ehk minna kül kätte päiwaga ütte tefonda maad ärrakäwwe, kos tõise 4 ehk 5 päiwa kullutawa.

Temma tõbbest nink surmast juttuстиwa mulle temma arst nink temma põtaja wannamoor seddas wiisi. Pühapäiwal 1. Julil tulnu temma õlwa Karlēbadist, kos temma ehk tohtre Erdmanniga kokko sanu, Pranzensēbadi. Siin lānnu temma õlwa tohtre Rordelleri mannu nink andnu tälle luggeda, mes tohter Erdmann Tartun temma tõbbe pärrast olli kirja pandnu. Rordelleri olnu seddamaid ärratundnu, et Gehewel surma tõbbi om tulleman olnu, nink teeldnu temmal ärra, Pranzensēbadi wet jomast. Ees päiwal hommungul olnu Gehewe lätte man nink nakkanu tõist wet, mes wiikawres kutsutas, tohtre käsfu pärra joma. Säälsamman sanu Gehewe ka wanna Krusega, Tarto enditse prohweeri Kruse wellega, kokko nink nimmetanu majja nimme nink rumre, kos ta korterin olnu. Tõisipäiwa hommungul tulnu Kruse lätte mannu, nink kui temma Gehewet sääl es lõrwa, lānnu temma Gehewi korteri, kos tõine wote pääl maan olnu nink pääd tänninu. Temma tonu rutto tohtrit mannu nink se lassnu aadrit nink püüdnü weel mu wiisil arwitada. Kolmapäiwal lānnu tõbbi rassembas nink Rordelleri kirjutanu tohtrile Erdmannile Karlēbadi. Tõbbine olnu ka sel päiwal ifs omma mele man nink nõudnu minno pärra. Kruse ka lubbanu mulle kirjutada, ent tahtnu kirjutamist neljapäiwa päle jätta, et tohter arwanu: ehk lāt parrembas. Tohter Erdmann tulnu Karlēbadist eesi sinna nink piddanu tohtri Messer-

schmidtiga nõuwo nink mõllemba üttelnu, et se lõrd ei olle weel middake peljata, ent tõbbist om wajja linast ärrawia male, kui ta sõitmist jõuwap kannatada. Nemma wõtnu sis wannamori põtajas. Wannamoor lõnnel kaddonust ifs sure armega. Temma üttel: „Kaddonu oppetaja olli ifs wäga lahke ja kannatalik nink arwas ifs pärra, mil päiwal prowwa jõuwas sääl olla. Nink kui tohter nink Kruse ütliwa, kül prowwa ifs neljapäiwa tullep, sis naar oppetaja nink üttel: Ei mitte! Minno prowwa em ussin nink wirt, temma tullep tõtteste jo kolmapäiw.“ Rasse feel jānu rede fergembas nink poolpäiwal lassnu tõbbine hennēle pabbert nink sulge anda nink kirjutanu mulle neid sõnnu: „Armas mammakene, tulge pea!“ Ent kirri olnu seggane ja paklane. Wanna Kruse saatnu sedda kirja posti päle. Mo tüttar sai koddun sedda kirja sis weel kätte, kui minna jo hawwa man ifsi, nink olli rõemsa, et minna jo man olles, tõbbist põtama. Poolpäiwa õsel waista pühapäiwa tulnu külma wärrinat tälle päle, nink tohter olnu murren tõbbitse pärrast. Pühapäiwa lõnnel jälle külma wärrinat nink õsel waista eespäiwa jälle. Eespäiwal olnu jo palle tõistwiisi nink tohtre es andnu ennamb rohto sisse, enge pandnu ennege plaastrit kulla päle. Reespäiwal kello 12 aigo lõnnelnu temma paljo, ent wõder nink lange telega nink kae olnu palwusele waijelepantu. Weddelat roga lõnnas maitsnu, ent ei jõudnu alla nelata. Sis üttelnu: „Kolmapäiw ta tullep!“ käändnu pääd lõrwale nink niggonu rassedaiste. Wannamoor saatnu rutto arsti pärra, se ka seddamaid tulnu nink temmaga wanna Kruse nink tohter Messerschmidt nink trahteri majjapiddaja, nink tõbbine nakkanu sis surmaga maadlema nink üri pärrast jānu hengamine saisma! Tohter Rordelleri pandnu omma kēega koolja filmi kinni nink jānu mannu, seni kui tohtowannemba tulnu kiik koolja warra piisati tagga finnipandma.

Nida heit minno armas abbikaas 2. Julil wöderal maal nink wöderaste sean henge, temma, ke ello eal iks ommatside sean olli harrinu ellama, ke omma surmawote pääl ni hallusaste olli ommatside pärra iksanu, sedda meie ennege murrega näggime meist ärrareiswat. Tohtre tunnistus tähhendap temma surmatöbbe werre, rabbanduse.

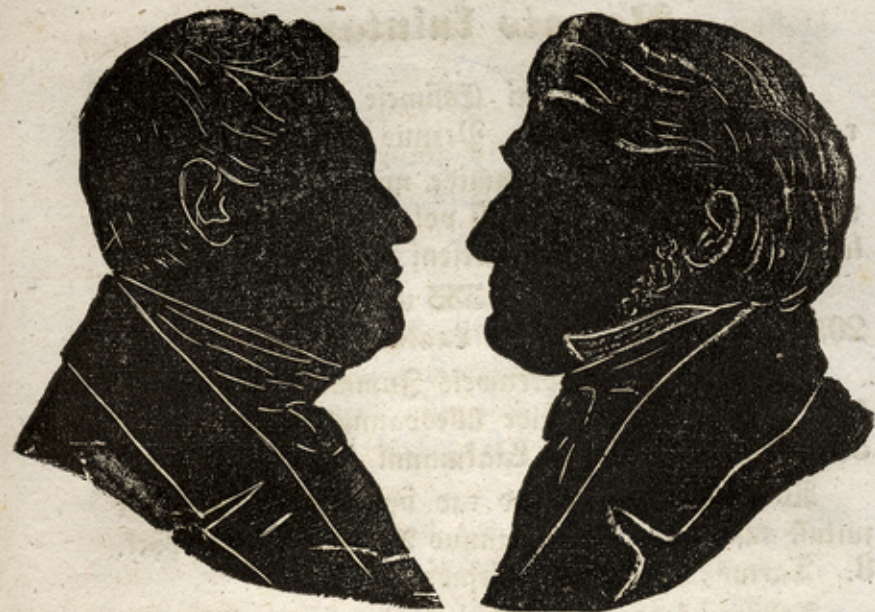
Mees weel muud kirjan saisap, se ei puttu meie armsat ferrikooppetajat, nink meie jättame sepärrast omma wäljakirjutamist polikule. Ent ka se weidiga wöip luggeja rahhu jada, et se siisen kiik om leüda, mes wajja om teda. Meie wöime weel mannu-panna, et Gehewe Tarto linan om sündinu 12. Weebruari 1796, sääl samman ka kolm olnu nink henda jummalasõnna oppetaja ammeti päle walmis-tanu, 5. Septembril 1820 Rõngo ferriko päle oppetajas sanu nink sääl Mail 1831 Tarto ferriko päle tulnu. Rõngun wöi temma urwaste praoski Morizi tüttart promwas nink jät tälle kats poiga nink ütte tütre pärra, ke Saksamaal mehhel om. Ent Jummal andko meie kallil sõbral nink henge-larjusel rahholiko hengamist nink ütte õnsat ülles-tõssemist! Temma olli üts Matanael, üts mees ilma kawwalufeta. Se om tõtteste tõsi!

Marahwa sündinu asju tundjide koggodus Tartun.

Mõnni teie seast, arma luggeja, om omma tõbbitse perrenaise ehk latse pärrast tohtert Tarto kallaturro weren otõnu nink temmalt abbi ehk hääd nõuwo sanu. Jo ta sis ka tohtre kirjutuse lambren neid wannu raudrõiwid, raudlõubarid, mõeku nink muid raud-, ehk wass-, ehk hõbbeasju om nannu, mes

sääl kiik kappide sees nink laudide pääl tõrda mõda olliwa wäljapantu nink säetu, nink mõttel mast esfi henne man: mestarbis sedda wanna tühja frami weel hoijetas, mes parremb olles seppale ehk kuld-seppale ärramüüwa nink se eest ütte ehk tõist tar-wilist asja osta, mes tullulikum olles nink wäh-hembat rumi ärrawõttas. Jo ta näggi sääl samman ka mitto rijolid täüs ramatuid, suri nink wäikeisi, paksu nink õhukeisi, Makele nink Saksakele, Lätti-kele nink Wennekele, ka mitmad Laddinakele ramatuid, mes ennambest wannast sündinu asjust meie maal juttustawa nink teedmist andwa, kuis siin wannal aijal ellofõrd olnu nink muud nisuggust, nink mõtlep, et särane teedmine nink tundmine middake ei masfa. Ent kes seddawisi mõtlep, ei tija mitte, et sündinu asju teedmine üts tõttelik juhhataja om se mannu, ke kiik tijap nink tunnep, mes om olnu ilma algmis-est, mes om nink mes saap ollema taiwan nink ma pääl iggawes, ei mõtle ka se päle, et meie kauis Snnisteggija, ke meie eenkirja om jätnu, et meie temma jälgi pärra peame kääma, kiik teedse, mes eale olli sündinu Adamist sani ammak temma aijani selle rahwa sean, kelle suggust lihha polest temma esfi olli. Kes sis sedda tahhas laita, et meie ma siisen säratsid om, ke wannast ramatuist nink mälles-tuse asjust püüdwä teda sada, kuis Jummal meie ma rahwast algmisest om saatnu nink juhhatanu seni päiwani ehk se saisuseni, kos meie ma rahwas par-hilla saisap nihaste ilmlikun kui waimolikun saisusen? Ent se mõtte, meie marahwa endist ellofõrda nink temma wanna nink wasset kelemurret õige põhjast tutta nink kigea täwweeste tutwas sada, mes eale meie esfamaad nink meie marahwast puttup, tuffi äkkitselt ni kui wälk taiwast mitma oppatuide meeste sõamete, kea 1838. ajastajal siin Tartun koon olliwa nink koggemata säratsist asjust jutto aijewa, nink seddamaid olli ka nõuw wõetu, särast koggodus

Reisri lubbaga Tartun säeda, kelle liikme egga ku eddimätsel kolmapäiwal kokkotullesä säratsid asju tallitama nink ajjama, mes nimmitetu teedmist nink tundmist eddesisaatwa. Meie marahwa kelemurre tundmist omma kül jo enne sedda mõnne se ajjastajasaa kerriko, oppetaja siin nink Tallina maal nink Saremaal püüdnü wäljajuurdleda nink arwalikus tetta, ni kui Hupel Põhamaal, Frey Saremaal, Rosenplänter Pernun, Masing Eskin, Hehn Ottepään, Berg Hallisten nink mitma tõise weel, ent Tarto marahwa sündinu asju tundjide koggoduse liikme püüdsiwa neist nimmitetu mehhist weel möda minna, ni kui Heller Räppinan, tohter Jaehlmann Tartun, Ahrens Kusalon nink Alkerman Eskin. Mes eale löwwis, kost meie ma endine luggu wäljapaistap, olgo ramato ehk iho:ehke ehk sõariista ehk mu mälletuse:asja, tiik forjap nimmitetu koggodus kolko, et kui eale meie sean üts oskaja mees tõusep, kel Jummal andid em andnu meie ma sündinuid asju kirja panna nink sedda trükki läbbi arwalikus tetta, temma kiik een löwwap, mes tal setarbis wajja om. Sesamma koggodus annap ka egga ajjastaja marahwa tähtamatut wälja, ni kui sesamma, mes sul parhilla käen om. Minnewal ajjastajal omma mõnne se koggoduse liikme, lea sulle mast tutwa omma, siist ilmast ärralännu, nimmelt Tarto kerriko:oppetaja Gehewe, kent wiimsist ello: päiwist timmahawane kalender teedmist annap; Tarto Kimnastumi:koli oppetaja Gustav Santo, ke 13. Julil Saremaal ärrakoli, nink tohter Emil Sachs, sendahl, sinno wanna tutwa tohter kallaturro weren, sesamma, kent kirjutuse lambren sa neid mitmid ramatuid nink mälletuse:asju nätta said. Santo olli Saksama mees, 1802. ajjastajal Elestamaal sündinu, omma esama kerriko pääl 11 ajjastaiga oppetajan olnu, päle to Saremale koli päle nink säält 1846 ajjastajal Tarto Kimnastumi koli päle

Tohter Sachs sendahl.

Kolioppetaja Santo.

tulnu. Temma kirjutetu omma Kalendri luggemise: tükti: Würst Barklai de Tolti, Tarto sure:koli mälletuse pühha, Tarto Kimnastumi:koli 50 ajjastaline saismine, Riia liin. Siin pildi pääl näet sa selle mehhe kujjo, kellega sa kalendrin ollet tutwas sanu. Sachs sendahl, kelle kujjo sa tõise pildi pääl näet, om 1814. ajjastajal Wörrun sündinu, olli üts wäga holelik arst, kelle lahket jutto ja wiisi sa eale ärra ei unneta, nink saat Tarto marahwa sündinu asju tundjide koggodusele suurt tullu omma tarkuse nink holekandmise läbbi säratsin asjun, mes sinna putwa. Temma olli marahwa tõitelik sõbber nink wäga tutwa marahwa enditse nink parhillatse lugguga.

Namato Kulutaja.

Õnša Keisri Nikolai Gsimese mälestus Gesti rahvale. 32 lehek. 8. Pernus, Pormi kirjadega.

Pühade Ewangeliiumide ning Apostlide teggude ramat, Gestima piibli seltsi polest trüfki antud. 524 lehek. 8. Tartus, Mattieseni kirjadega.

Sioni laulo-kannel ehk 333 uut waimolikko laulo. 205 lehek. 12. Tartus, Laakmanni kirjadega.

Kuida Krahw Gihkenwels Jummalatundmisesele sai. Saksa kelest makeelde ülespannud Jakob Jobso. 53 lehek. 8. Tartus, Laakmanni kirjadega.

Warrusse auk ja need ead õppetused, mis sest juttust tulleswad. Kirja pannud A. Umbliat. 96 lehek. 8. Tartus, Laakmanni kirjadega.

Tallina koddaniko 10. ramat omma sõbradele male. 12 lehek. 8. Tallinnas, Lindworsi kirjadega.

Waele lapse kirri omma armsa õnnisteggija kätte. 15 lehek. 12. Mitawas, Tehwenhageni kirjadega.

Ma rahwa Kalender 1856. aasta peäle. 64 lehek. 12. Pernus, Pormi kirjadega.

Maa rahwa kasuline Kalender 1856. aasta peale. 63 lehek. 12. Tartus, Laakmanni kirjadega.

Koliramat. Koliramat 6. jaggo. Wisika ehk õppetus lodudasjade issewisidest ja wäggedest. 106 lehek. 8. Tartus, Laakmanni kirjadega.

Elia-ramat. Wändra õppetaja kirjutud. 1. jaggo. 32 lehek. 8. Pernus, Pormi kirjadega.

Utte Lutterusse uusu õppetaja tunnistus Welliste koggodusest Herrnhutin temma põhjandamise, wäljalutamise, õpetuse ning korrastädmise pärra. Saksa kelest Makeelde ümbrepantu. 24 lehek. 8. Tartun, Mattieseni kirjuga.

Gesti ma rahwa Kalender 1856 aasta peäle. 63 lehek. 12. Tallinnas, Lindworsi kirjadega.

Lutterusse katekismusse õppetus, kirrifo lõpetusse laul ja üks kord üks. 4 lehek. 8. Tartus, Laakmanni kirjadega.

Ma rahwa Kalender 1856. ajastaja päle. 36 lehek. 8. Tartun Laakmanni kirjuga.

Gõddameeste laul. 4 lehek. 8. Tartus, Laakmanni kirjadega.

Gesti ma rahwa koddos ja kirrifo-ramat, kus sees on: I. Lutterusse Katekismus. II. Keit Ewangeliiumid ja Epistolid. III. Üks lauloramat. IV. Üks palweramat. 784 lehek. 8. Tallinnas, Lindworsi kirjadega.

Junnimese südda on üks Jummalatempel. 68 lehek. 12. Tartus, Laakmanni kirjadega.

Tallina koddanikko 11. ramat omma sõbradele male. 20 lehek. 8. Tallinnas, Lindworsi kirjadega.

Õnša Jummalat mehhe M. Lutterusse Katekismus. 34 lehek. 12. Mitawas, Tehwenhageni kirjadega.

Wenediko linna kaupmees. 80 lehek. 8. Tartus, Laakmanni kirjadega.

Epistli jutlus 11. pühhap. pärr. Kolm. 3. p., petud Mustjalla kirikus Caremaal. 15 lehek. 8. Pernus, Pormi kirjadega.

Palwed pühade ajal. Anseküllä õppetaja kirjutud, 64 lehek. 8. Tartus, Laakmanni kirjadega.

Hommi- ning õhto-palwed. Anseküllä õppetaja kirjutud. 24 lehek. 8. Tartus, Laakmanni kirjadega.

Waele lapse kirri omma õnša õnnisteggija kätte. 15 lehek. 12. Tallinnas, Gislebeni kirjadega.

Ristiinnimese elloramat, ülespannud W. Thomson. 38 lehek. 8; Tallinnas, Lindworsi kirjadega.

Mõnned waimolikkud laulud. 2. tük. 24 lehek. 9. Tallinnas, Lindworsi kirjadega.

Willelm Linwapis. 16 lehhel. 16. Mitawas,
Tehwenhageni kirjadega.

Katekismuſſe õppetuſſe ſelletuſ. 160 lehhel. 8.
Tallinnas, Lindworſi kirjadega.

Rutta ja peaſta omma hinge! kirjot. J. Dieſ-
weld. 2. tük. 36 lehhel. 8. Tallinnas, Lindworſi
kirjadega.

Pildid ſalmidega, riſtirahwa laſtele jaggada tod-
do ja kolides. 25 lehhel. 32. Riias, Rakenburgi
kirjadega.

Liſſakirri, warguſe nuhtluſed. Tallina kubber-
nemango kulutaja 17. numrin. 16 lehhel. 4. Tal-
linnas, Lindworſi kirjadega.

Magguſ jut, miſ wäljaannab Untſ Naber. 16
lehhel. 8. Tartuſ, Matieſeni kirjadega.

Wanna Buhgmann. Üks luggeminne õppeliſ-
aeawiteks. 47 lehhel. 8. Tartuſ, Laakmanni kirjadega.

Meletuſſetamiſſesramat Paradifi aiast. Üllespan-
nud Kriſtop Sion. 55 lehhel. 8. Tartuſ, Laak-
manni kirjadega.

